

Sovon-Nieuws 4

31e jaargang
december 2018

In dit bomvolle nummer o.a.:

- Zeldzame broedvogels 2018
- Snelle tellers zorgen voor eerste BMP-resultaten
- De natte midwintertelling van 2018
- 2019 is het Jaar van de Wulp!
- Kepen in breder verband
- Roeken in de rechtszaal

Een historische dag...

Sovon-Nieuws

Nieuwsbrief van Sovon Vogelonderzoek Nederland over vogeltellingen, de vereniging en andere zaken betreffende vogels in Nederland.

Redactie

John van Betteray, Fred Hustings, Loes van den Bremer & Albert de Jong. Fotoredactie Harvey van Diek. Overname van artikelen of illustraties alleen in overleg.

Lidmaatschap

Contributie: € 17,50; (oud)waarnemers, leden van Vogelwerkgroepen en jongeren betalen € 14,50. Sovon-leden ontvangen viermaal per jaar Sovon-Nieuws en korting op Sovon-uitgaven en het abonnement op Limosa (pluslidmaatschap € 34,50).

Zie voor lid worden en diverse tarieven www.sovon.nl/lidmaatschap.

Bestuur

Voorzitter Edwin Kok
Secretaris Susan Kaak
Penningmeester André Stougie
Overige bestuursleden Jaap van Gent, Lilian van den Aarsen, Ben van Os en Marcel Visser
E-mail: bestuur@sovon.nl

Bureau

Kantoor Sovon te Natuurplaza,
Toernooiveld 1, 6525 ED Nijmegen.
Tel: 024 - 7 410 410
E-mail: info@sovon.nl
Homepage: www.sovon.nl
IBAN: NL37 TRIO 0391 2031 85
IBAN: NL57 RABO 0105 1170 56

Ledenraad

Kijk op sovon.nl/ledenraad voor de vertegenwoordiger(s) vanuit uw district.
E-mail: ledenraad@sovon.nl

Directeur

Theo Verstrael
Communicatie Carolyn Vermanen
Monitoring Rob Vogel
Onderzoek Julia Stahl

Doelstelling

Sovon Vogelonderzoek Nederland volgt de veranderingen in aantallen en verspreiding van alle in ons land in het wild voorkomende vogels. Signalerend onderzoek (monitoring) en veld- en bureaustudies dragen bij aan het verklaren van de gesignaleerde ontwikkelingen. Onze drijfveer is het toegankelijk maken van kennis en informatie voor natuurbeheer, natuurbeleid en natuurbescherming. Daarbij zorgen we voor goede borging van onze kwaliteit, onafhankelijkheid en objectiviteit. Sovon coördineert, stimuleert en ondersteunt systematisch veldonderzoek door vrijwilligers. De meetnetten voor broedvogels en watervogels zijn onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring, uitgevoerd i.s.m. CBS en in opdracht van WOT N&M, het Ministerie van LNV, Rijkswaterstaat en de provincies.

Lay-out: van Groot tot Klein

Druk: Veldhuis Media BV
Sovon-Nieuws wordt gedrukt op FSC-papier.
ISSN 1383-0635.

Foto boven:
Theo Verstrael (Harvey van Diek)

Foto's omslag:
Aat Schaftenaar (Rob Buiters)
Keep (Michel Geven)

De voortekenen dat de Landelijke Dag 2018 een heel bijzondere zou gaan worden, waren alom aanwezig. De presentatie van de nieuwe Vogelatlas zorgde alleen al voor meer aanmeldingen dan ooit tevoren. Ook de komst van de minister van LNV, om het eerste exemplaar in ontvangst te nemen, én de nieuwe locatie droegen daar zeker aan bij. Dit alles, aangevuld met vaste ingrediënten als inspirerende lezingen, een gevarieerde infomarkt en ruime mogelijkheden om elkaar te ontmoeten, maakte dat deze editie wel eens heel speciaal zou kunnen worden.

Sovon organiseert de jaarlijkse Landelijke Dag als open dag voor belangstellenden, maar natuurlijk vooral ook voor onze tellers, als dank voor hun inzet. Het biedt ons een goede gelegenheid te laten zien wat wij doen met de gegevens. De informatie over veranderingen in aantallen en verspreiding kent veel toepassingen in het beleid, het (natuur)beheer en de wetenschap. Dat juichen wij zeer toe. Het is daarbij van groot belang dat die kennis objectief is: er speelt niet een bepaald belang anders dan dat de kennis met de best mogelijke methoden is ontwikkeld. Sovon is in maatschappelijke discussies dan ook neutraal tenzij de belangen van de waarnemers in het geding komen of de kennis moedwillig verkeerd gebruikt wordt; dat zullen wij binnen onze mogelijkheden altijd bestrijden.

De kennis over trends en voorkomen van vogels wordt dan ook breed gebruikt. Het kan gaan over nationale maatschappelijke onderwerpen zoals de energietransitie; locatie en omvang van wind- en zonneparken worden getoetst aan vogelkennis. De aanwijzing van beschermde natuurgebieden onder de Vogelrichtlijn is grotendeels gebaseerd op Sovon-informatie. Maar ook bij regionale onderwerpen, zoals de discussie over bestrijding van Roeken in Zuid-Holland (zie dit nummer), speelt die informatie vaak een cruciale rol, mede omdat die onafhankelijk is. Daarom zijn de meetnetten en de atlas van groot belang en daarom past het om de Landelijke Dag een feest te maken voor de achterban.

Naast de vele positieve voortekenen was er in aanloop naar deze Landelijke Dag ook ophef over de komst van de jagersvereniging naar de infomarkt. Vanuit onze onafhankelijke positie als kennisorganisatie zagen wij daar geen bezwaar in. Vanuit de achterban bereikten ons echter berichten waarin bezorgdheid, boosheid of teleurstelling werden geuit over dit besluit, naast ook steunbetuigingen. Daarmee dreigde de sfeer op de Landelijke Dag negatief te worden en dat wilden wij voorkomen. Het besluit is daarop teruggedraaid. Het leerde ons maar weer hoe verschillend mensen en maatschappelijke partijen tegen ons aankijken.

De atlas bleek een fantastisch middel, met grote aandacht in de media, om het delen van de kennis over vogels weer centraal te zetten. Het beeld dat het in Nederland mogelijk is met een grote groep mensen zo'n kennisproduct te maken is heel goed neergezet. Ook de minister heeft dit beeld goed in zich opgenomen en dat kan alleen maar positief uitwerken. De eerste druk van de atlas was binnen een dag uitverkocht, de tweede druk gaat erg hard.

Vanwege de gesignaleerde ophef ligt er een duidelijke taak bij Sovon om een en ander te evalueren. Dat gaan we ook doen, maar wel met een gepast gevoel van trots dat wij met z'n allen de Vogelatlas en alle aandacht voor het vogels tellen hebben weten te realiseren. En tevens met een levendige herinnering aan een druk bezochte, waarlijk historische Landelijke Dag, een grote pluim op het atlasproject.

● *Theo Verstrael*

*Grote Zilverreigers.
Foto: Harvey van Diek*

Voor slaapplaatstellingen, Midwintertelling of watervogeltellingen zie sovon.nl/teldata

Zeldzame broedvogels 2018: broedende Grote Kruisbekken en Roodbuikwaterspreeuwen, opmerkelijke mengparen en veel Rode Wouwen, Kraanvogels en Oehoes

Een zingende Cirlgors bleef bijna drie maanden aanwezig, een novum voor ons land. Budel-Dorplein, 20 april 2018.

Foto: Harvey van Diek

In november kwamen de broedvogel-districtscoördinatoren weer bij elkaar, dit keer in Westkapelle ZI. Hieronder een greep uit de nieuwtjes die werden uitgewisseld afkomstig uit het Meetnet Broedvogels, aangevuld met o.a. informatie van werkgroepen en Waarneming.nl. Een deel van de gevallen is nog niet geverifieerd en het overzicht is zeker niet volledig. In het broedvogelrapport is te zijner tijd alles na te lezen.

Na twee zachte wintermaanden volgde een koude februari met een gemiddelde temperatuur van 0,7 °C in De Bilt (normaal 3,3°C). De kou hield begin maart nog enkele dagen aan, maar gemiddeld genomen verliep het voorjaar extreem zacht en zonnig. De warmste meimaand in de afgelopen drie eeuwen werd gevolgd door de warmste zomer (juni-augustus) in hetzelfde tijdvak. De zomer was bovendien één van de droogste in een eeuw tijd.

In Drenthe verdwenen twee jonge **Wilde Zwanen** na 60 dagen. Een tweede Drents paar kwam niet verder dan nestbouw. Een 'escape'-paar bij Oud-Loosdrecht Ut produceerde zes eieren en vijf jongen.

In de Weerribben Ov begeleidde een mannetje **Witoogeend** in mei een vrouwtje Tafeleend naar een mogelijke nestplaats; in juni trok hij op met een vrouwtje Tafeleend met pullen.

Minimaal 12 **Nonnetjes** arriveerden in de loop van april in hun vaste broedgebied in Friesland. In de in totaal zes nesten lagen eieren (resp. 10, 9, 9) of jongen (resp. 10, 9, 8).

In de Biesbosch broedde voor het derde achtereenvolgende jaar een paar **Visarenden** succesvol op een boomnest. De vogels kwamen begin april aan en vanaf 27 april broedde het vrouwtje. Op 22 juni werd duidelijk dat er, net als in 2017, drie jongen op het nest zaten. Eind juli vlogen ze uit. Elders in het gebied hing een tweede paar rond dat aan een nest bouwde maar niet tot eileg overging.

In 2017 broedde er voor het eerst een (zuiver) paar **Steppekiekendieven** in Nederland, er vlogen vier jongen uit. Het vrouwtje van dit paar kwam in 2018 terug en deed een, in de eifase mislukte, broedpoging met een derde kalenderjaar mannetje Grauwe Kiekendief (Werkgroep Grauwe Kiekendief). Zulke gemengde broedgevallen

zijn ook elders uit Europa bekend, maar dan met man Steppiekiekendief.

Opnieuw een succesvol jaar voor de **Rode Wouw**, met veel uitgevlogen jongen. De 14 zekere broedgevallen werden gevonden in Drenthe (3), Overijssel (4), Gelderland (3, plus één net 40 meter aan de Duitse zijde van de landsgrens), Noord-Brabant (1) en Limburg (3). In één van de komende nummers van de Takkeling zal dit broedseizoen door Stef van Rijn, Arend van Dijk en Mark Zekhuis uitgebreid beschreven worden.

In twee eerder bezette gebieden in Zuid-Limburg resp. oostelijk Noord-Brabant werd een **Zwarte Wouwen**-nest gevonden.

Voor het eerst sinds mensenheugenis broedden er **Zeearenden** in Zeeland (Slikken van de Heen) en Noord-Holland (eilandje de Dode Hond in het Eemmeer). Op beide plekken vloog één jong uit. Elders in het land nestelden nog ca. 10 paren.

Na een dieptepunt van 41 roepende **Kwartelkoningen** vorig jaar, werden dit jaar rond 100 roepende mannetjes geteld. De meeste vogels zaten in Groningen (42%, waarvan tweederde in het Oldambt), het rivierengebied incl. Zwarte Water en Vecht (15%), Drenthe (14%) en Friesland (7%).

Het was een goed jaar voor **Kleinste Waterhoentjes**. De meeste territoriale vogels werden gehoord in de laagveenmoerasgordel van Groningen en Drenthe (resp. 8 en 2). Elders doken vogels op in twee gebieden in Noord-Brabant en in Gelderland, Utrecht en Noord-Holland.

De broedpopulatie van de **Kraanvogel** groeide van 22 paar in 2017 naar 32 in 2018, met bolwerken in heide- en veen-

gebieden in Drenthe en Friesland. Voor het eerst waren er zekere broedgevallen in Noord-Brabant en Limburg met nestvondsten in de Groote Peel en de Mariapeel (beide 1); bovendien liep er in de Mariapeel nog een paar rond dat niet broedde. Twee gebieden sprongen eruit voor deze fraaie soort: het Dwingelderveld (6 paren) en

Na een invasie van Grote Kruisbekken gingen sommige vogels over tot nestbouw. Zeist, 24 februari 2018.

Foto: Hans Overduin

het Fochteloërveen (8). Extreme droogte in voorjaar en zomer 2018 maakte nestplaatsen beter bereikbaar voor predatoren; bovendien werd het daardoor lastiger

Een bizar broedgeval van een mengpaar Roodkopklauwier x Grauwe Klauwier leverde geen jongen op.
Rand Groote Peel, 5 juni 2018.
Foto: Harvey van Diek

om voedsel te vinden. Het uiteindelijke broedresultaat (7 jongen vliegvlug) stelde daarom teleur (H. Feenstra e.a.).

Na het topjaar 2017 volgde een wat minder jaar voor de **Steltkluut**. Broedparen werden in ieder geval gemeld in het Zuidlaardermeergebied (3), Gelderse Poort (1), Oostvaardersplassen (min. 2), bij Ouderkerk aan de Amstel NH (1), Donksche Laagten bij Bleskensgraaf ZH (2) en in vier gebieden in Zeeland (4; waarvan 3 succesvol).

Het kan nog steeds, maar ze zijn bijzonder zeldzaam: zekere broedgevallen van **Kemphanen**. In een weidevogelgebied bij Gaastmeer Fr werd op 19 mei een nest met eieren gevonden.

De 'nieuwkomer' **Pontische Meeuw** broedde nabij Lelystad (succesvol paar naast 1-2 territoriale paren). Op Vogeleiland De Kreupel vertoefden een zuiver paar met een bedelend jong en een tweede, alarmerende paar.

Geelpootmeeuwen nestelden in ieder geval op De Kreupel (2 bedelende jongen), bij Amerongen Ut (enkele mengparen met Zilvermeeuw), op de Sassenplaat NB (mengpaar met Kleine Mantelmeeuw) en bij de Stevolplas Lb (nestvondst).

In een kolonie Kokmeeuwen in het Zuidlaardermeergebied werden 29 nesten van **Witwangsterns** geteld. Hiermee was dit gebied zes van de afgelopen zeven jaar bezet door deze fraaie moerasstern (11-33 nesten per jaar). Alleen in 2016 ontbrak de soort er, wellicht zijn de vogels dat jaar uitgeweken naar het iets noordelijker gelegen Dannemeer (16 nesten) waar de soort in de andere jaren ontbrak.

Opnieuw een goed jaar voor de **Oehoe**. Door de Oehoe Werkgroep Nederland werd een recordaantal van 30 territoria in kaart gebracht. Paren met een nest en/of jongen werden gevonden in Overijssel (3), Gelderland (5), Noord-Brabant (4) en Limburg (10, plus 8 territoria).

De kou in februari en begin maart, met veel dichtgevroren viswateren, hakte

er behoorlijk in bij de **IJsvogels**. Het topaantal uit 2017 (950-1150 paren) zou wel eens meer dan gehalveerd kunnen zijn. Afnames werden bijvoorbeeld gemeld uit Twente (was 43, nu 16), in de regio Gooi en Vechtstreek (naar schatting -75%; hier in 2017 104 paren) en de ZO-Veluwe (was 7-8, nu 1). De afname in de Biesbosch was echter relatief beperkt (van 22 naar ca. 18). In BMP-telgebieden waar de soort in beide jaren geteld is (en die op dit moment beschikbaar zijn), nam het aantal af van 91 paren naar 49.

Ook dit jaar heeft de Werkgroep Bijeneters Nederland deze fraaie soort weer goed gevolgd. Op twee locaties in Limburg broedden 2 resp. 4 paren **Bijeneters**. In Zeeland kwam een paartje Bijeneters naar de broedplek van 2017 en inspecteerde ook een nesthol, maar een broedgeval bleef uit. Spectaculair was een slaapplek van minimaal 39 vogels in de avond van 11 augustus in het Roerdal Lb.

Het was in ieder geval regionaal een goed jaar voor **Draaihalzen** met bijvoorbeeld 22 territoria in het Drents-Friese Wold (8 nestvondsten waarvan 4 succesvol) en 8 territoria in het Dwingelderveld.

Na een geleidelijke toename van de aantallen **Middelste Bonte Spechten** in Twente in 2009-16 volgde een kleine afname. In 2018 werd echter weer een nieuw record bereikt (295 territoria). Drenthe werd eveneens goed afgezocht, wat resulteerde in 19 territoria en voor het eerst ook een nestvondst.

Heel bijzonder was een mislukt broedgeval van een gemengd paar **Roodkopklauwier** (vrouw) en Grauwe Klauwier (man) aan de rand van de Groote Peel.

De **Raaf** breidt zich verder uit in Noord-Brabant (8 paren waarvan 5 met jongen) en Limburg (6-8). Het eerste zekere broedgeval sinds 1865 voor Vlaanderen vond plaats bij

Leuven, deze vogels kunnen overigens een Waalse oorsprong hebben (natuurpunt.be).

De teller van een gebied bij Weert Lb noteerde op zijn ronde half juni vijf paar **Bruinkopdiksnavelmezen** met jongen.

De uitbreiding van de **Cetti's Zanger** zette door in bijv. het oostelijk deel van Noord-Brabant, langs de Lek en in de Gelderse Poort. In BMP-gebieden die beide jaren geteld zijn werden in 2017-18 167 resp. 214 territoria gemeld. Of deze steekproef representatief is voor het gehele land, is nog afwachten.

Langdurig zingende **Iberische Tjiftjaffen** werden gemeld op Texel, in Heerjansdam ZH, bij Strijensas ZH en Westenschouwen ZL.

In het Noord-Hollands Duinreservaat bij Castricum was een hybride mannetje **Bergfluitier x Fluitier** gepaard met een vrouwtje Fluitier. Uit vijf eieren vlogen eind juni drie jongen uit.

Een paartje **Grauwe Fitissen** broedde op Schiermonnikoog, er vlogen minstens twee jongen uit. Dit is het tweede zekere broedgeval ooit voor dit eiland en tevens voor Nederland.

Nonnetje, vrouw met pullen op geheim gehouden plek. Friesland, 8 juni 2018. Fotograaf bij Sovon bekend

In de duinen bij Castricum broedde, net als in 2017, een paar **Orpheusspotvogels**. Er vlogen minimaal drie jongen uit. Daarnaast zongen vogels minimaal tien dagen bij Nes op Ameland, Vasse Ov en in Limburg bij Koningsbosch (gepaard), Oost-Maarland, Roermond, Wijlre en in De Meinweg en de Mariapeel.

Met waarschijnlijk meer dan 50 territoriale **Graszangers** in het Verdrongen Land van Saefinghe was het weer een goed jaar voor deze soort. Het laatste jaar dat de schatting voor dit gebied, en ons land, boven de 50 uitkwam was 2009.

Intrigerend is de melding van **Beflijsters** op Terschelling. Na waarnemingen van een paar (8 april, 3 mei) en een solitair vrouwtje (28 mei) kwam op 9 juni een vrouwtje alarmerend uit een bosje met veel ondergroei van braam. Er werd echter geen nest gevonden en er zijn ook geen jongen gezien.

Op twee plekken op de Veluwe verbleven langdurig zingende, uitgekleurde, mannetjes **Kleine Vliegenvanger**.

Bij Vierhouten, elders op de Veluwe, zong van 12-21 mei een, waarschijnlijk tweede kalenderjaar, mannetje **Withalsvliegenvanger**. De vogel probeerde het aan te leggen met een vrouwtje Bonte Vliegenvanger en verdween ook regelmatig in een boomholte maar er volgde geen broedpoging.

Spectaculair is het broedgeval van een paartje **Roodbuikwaterspreeuwen** in Zuid-Limburg. Hun eerste nest spoelde weg na een hevige regenbui, in het tweede nest vlogen drie jongen uit.

Een mannetje **Witkeelkwikstaart** verbleef van 21 april tot ten minste 6 juli in de Onnerpolder in het Zuidlaardermeergebied Gr. Hij was vermoedelijk gepaard met een

vrouwtje Gele Kwikstaart en werd in juni enkele keren malen met voer in de snavel gezien. Waarschijnlijk waren er op dat moment jongen.

Wat het effect van het winterweer is geweest op **Grote Gele Kwikstaarten** is nog de vraag. In Twente nam het aantal af van 47 paren (2017) naar 35 maar elders nam het aantal iets toe, zoals in de BMP-gebieden waar beide jaren geteld is (was 40, nu 43). Paren buiten het reguliere broedgebied zaten o.a. in de binnenstad van Amersfoort en in Ouwehands Dierenpark, Rhenen.

In de kuststrook zijn meerdere **Roodmussen** gemeld. Op VRS Castricum NH werden twee vrouwtjes met een broedvlek gevangen, waarvan er één vogel ook in 2017 al in het net hing. Dat was ook het geval bij één van de langdurig zingende mannetjes.

Een compleet overzicht is nog niet beschikbaar, maar het is wel duidelijk dat het een bijzonder jaar was voor **Grote Kruisbekken** met territoria in het Drents-Friese Wold (2), op de Veluwe (7) en de

Utrechtse Heuvelrug (4). Hierbij zaten minimaal 7 gevallen met een hoge broedcode (nestbouw, voedselvlucht, uitgevlogen jongen).

Een **Grauwe Gors** zong van 20 mei tot 3 juni op een voormalig vuilstort net buiten Maastricht.

Op 20 april werd een zingende **Cirlgors** ontdekt in de Weerter- en Budelerbergen op de grens van Noord-Brabant en Limburg. Het mannetje, pas het zevende geval ooit in Nederland, bleef er tot 10 juli. Opvallend genoeg dook er op 14 mei ook in de duinstreek bij Castricum en Heemskerk een zingende vogel op, die echter maar één dag bleef.

Mocht u nog gegevens van zeldzame broedvogels hebben, dan ontvangen wij die graag. Het rapport over 2017 valt komend voorjaar bij alle broedvogeltellers in de bus als beloning voor hun inspanningen. Tot slot wil ik graag alle tellers, districtscoördinatoren en terreinbeheerders hartelijk bedanken voor hun inspanningen.

● **Arjan Boele**

Mislukte het broedgeval van een Roodbuikwaterspreeuw in eerste instantie, een tweede poging was succesvol. Zuid-Limburg, 20 februari 2018. Foto: Theo Bakker

Een (vermoedelijk zuiver) paar Pontische Meeuwen nestelde succesvol op een dam. Omgeving Lelystad, 24 mei 2018. Foto: Debby Doodeman

BMP 2018: eerste resultaten dankzij snelle tellers

In het voorjaar van 2018 waren overal in het land weer vogelaars actief voor het Broedvogel Monitoring Project (BMP). Omdat steeds meer tellers hun resultaten vlot aan Sovon doorsturen, veelal geholpen door Avimap en autoclustering, krijgen we ook eerder een goede landelijke indruk van opvallende zaken. Eind oktober waren er al 800 tellingen binnen van proefvlakken die ook vorig jaar geteld zijn. Op basis hiervan hebben we een eerste vergelijking tussen 2017 en 2018 gemaakt. Veel dank aan de snelle instuuders!

Bij de vergelijking keken we vooral naar soorten, uitgezonderd koloniebroeders, (a) waarvan zowel in 2017 als in 2018 meer dan 250 territoria geteld zijn, en (b) die een aantalsverandering van tenminste 10% laten zien. Vergelijkingen tussen voorlopige en definitieve datasets uit voorgaande jaren tonen aan dat op basis van deze criteria robuuste uitspraken over toe- of afname meestal wel mogelijk zijn. Acht soorten lijken erg goed gescoord te hebben in 2018, terwijl 11 soorten het juist erg slecht deden ten opzichte van 2017.

Aan de pluskant staan er een paar die al een tijdje toenemen, zoals Brandgans en Grote Canadese Gans. Enkele standvogels van bosgebieden, zoals Appelvink en Glanskop, hebben een prima jaar achter de rug. Bij de Appelvink is dat een bevestiging van het al jaren positieve beeld, de Glanskop toont een versnelling van de sinds enkele jaren opgaande lijn. Een wintergevoelige soort als de Winterkoning had blijkbaar

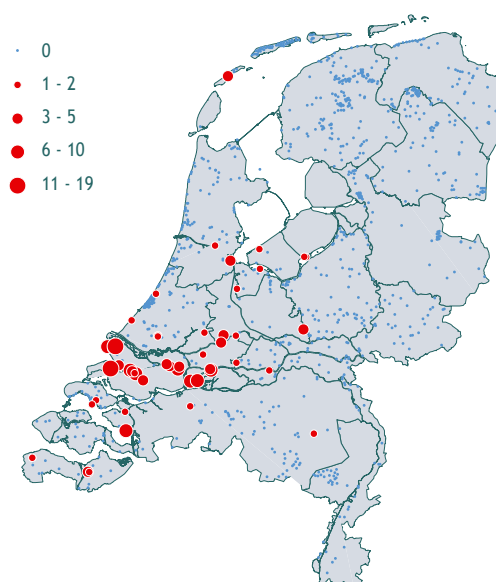
weinig last van de late winterprik kort voor aanvang van het broedseizoen. Opvallend is de toename van een al jaren achteruit kachelende vogel van het landelijk gebied: de Slobeend. Dat zit hem vooral in natuurontwikkelingsgebieden waar de aantallen omhoog schoten. De enige Afrikatrekkers onder de fikse stijgers zijn Bosrietzanger en Spotvogel. Bij de Bosrietzanger speelt mee dat een aantal natuurontwikkelingsgebieden in een voor de soort gewenst stadium verkeren, zoals brandnetelruigtes in rivieruiterwaarden. Verder valt op dat deze soorten vooral een zuidoostelijke trekroute volgen en in oostelijk en zuidelijk Afrika overwinteren.

Een flink deel van de negatieve uitbijters, te weten Rietzanger, Sprinkhaanzanger, Fitis, Tjiftjaf en Gekraagde Roodstaart, kent een zuidwestelijke trekrichting en overwintert - behoudens de wat noordelijker bivakkerende Tjiftjaf - vooral in West-Afrika bezuiden de Sahara. De neerslagcijfers lagen hier afgelopen winter iets onder het gemiddelde. Mogelijk is er ook een link met ongunstige weersomstandigheden (harde tegenwind, zandstormen in de Sahara) tijdens de voorjaarstrek, waardoor deze soorten opvallend laat op de broedplaatsen arriveerden.

Die vlieger gaat niet op voor de standvogels Grote Lijster en Staartmees, die het al jaren niet goed doen. De afname van deze soorten is blijkbaar nog niet ten einde. Putter en Goudvink toonden jarenlang een stijgende lijn, maar nu een dipje.

Merel en Groenling namen in 2017 licht af, vooral in stedelijk gebied, waarschijnlijk ten gevolge van de vogelziektes Usutu en het Geel. Van een ver-

De Cetti's Zanger rukt verder op in noordoostelijke richting. Brabantse Biesbosch, 16 april 2015.
Foto: Harvey van Diek

Cetti's Zanger. Aantal territoria per BMP-plot in 2018 (voorlopige gegevens).

dere daling in 2018 lijkt geen sprake. Dat is opvallend, want met name de Merel leek kort na het broedseizoen (zowel in 2017 als in 2018) extreem schaars te zijn. Zelfs nog schaarser dan gewoonlijk in deze tijd van het jaar, waarin de vogels zich vanwege rui onopvallend gedragen.

Tot slot nog een opvallende soort: de Cetti's Zanger. Met een toename van meer dan 25% sinds 2017 is dat de sterkste stijger. Op de kaart is goed te zien dat naast bolwerk de Biesbosch nu een groot deel van Zuidwest-Nederland bezet is en dat de soort bovendien snel in noordelijke richting oprukt. De komende jaren gaan we vast zien hoe deze olievlek zich verder over het land zal verspreiden.

Tot zover een korte eerste blik op de resultaten. Over enkele maanden, als alle tellingen van 2018 zijn ingeleverd, kunnen we de definitieve balans opmaken. Zorgt u dat uw BMP-tellingen daar bij zitten? Veel dank vast daarvoor!

● **Jan-Willem Vergeer**

De Bosrietzanger is een van de weinige Afrikatrekkers die het goed deden in 2018.
Foto: Marcel van Kammen

Winnaars fotowedstrijd Jaar van de Huiszwaluw 2018

In het kader van het Jaar van de Huiszwaluw organiseerden we samen met Vogelbescherming een fotowedstrijd. Wie maakte dit jaar de mooiste huiszwaluwfoto? Er werd flink ingezonden en maar liefst 46 foto's gingen mee naar een prijs. De jury, bestaande uit Hans Peeters van Vogelbescherming en Harvey van Diek van Sovon, koos de winnaars. Ze kregen hun prijs, hoe kan het ook anders, het geweldige boekje van Theunis Piersma - *Zwaluwen van Gaast* - op de Landelijke Dag of thuis. Van harte gefeliciteerd met de prijs en dank aan alle inzenders. Hieronder de vijf winnaars (er was een gedeelde vierde plaats) met het jurycommentaar.

1

Mark Schuurman.

Van de jury: Een droombeeld. Vaak gezien, maar zelden vastgelegd. De fotograaf moet echt uren aan de waterkant hebben gelegen. Een topfoto.

2

George Hageman. *Van de jury: Mooie uitsnede waarop wat gebeurt. Zo zie je ze het liefst. Veel nesten aan huis en volop activiteit bij de nesten.*

3

Margreet Frowijn-Druiven.

Van de jury: Heerlijk, van die schreeuwende jongen in het nest. Door de flits zijn alle details goed waarneembaar.

Bennie van den Brink. *Foto boven. Van de jury: Leuke vluchtplaat van zo'n snelle rakker waarbij een geweldig detail op deze foto zichtbaar is: de Huiszwaluw heeft zijn snavel propvol met allemaal lieveheersbeestjes.*

4

Mars Gremmen. *Foto rechts. Van de jury: Het verzamelen van modder is een van de belangrijkste momenten in een huiszwaluwenleven. En juist daar zit 'm een van de knelpunten.*

Midwintertelling van watervogels 2018: veel nattigheid

De 52e midwintertelling was uitgesmeerd over twee weekenden: de meeste tellingen vonden plaats op 13 januari maar de integrale telling van het Waddengebied (vanwege ongunstig tij) een week later. In het hele land gingen zeker 1700 vrijwilligers op pad om watervogels te tellen. De internationale midwintertelling wordt al sinds 1967 georganiseerd. Het doel is om gegevens te verzamelen over aantallen en verspreiding van overwinterende watervogels, zowel in Nederland als elders in Europa, Azië en Afrika.

Koele januari

De winter van 2017/18 leek eind januari af te steven op een topnotering in de ranglijst van meest milde winters ooit in Nederland. Januari was boterzacht en ook december kende een bovengemiddelde temperatuur. Beide maanden waren naast zacht ook grijs en nat; tegenwoordig typisch Nederlands winterweer. In februari werd het toch nog een beetje winter met een temperatuur die ruim 2,5 graad beneden het gemiddelde bleef. Hoewel er in januari veel regen viel, verliep de telling in beide weekenden goeddeels droog, op wat gedruppel tijdens de Waddentelling na. Het was wel somber weer, met alleen op zondag (de 14e) ruimte voor de zon. Veel tellers kozen dan ook deze dag uit om te gaan tellen. Voorafgaand aan het Waddentelling trok een stormachtige wind over het land, langs de westkust aantrekkelijk tot een zeer zware storm (windkracht 11). Zelfs rond Nijmegen was er sprake van een heuse storm (kracht 9) met windstoten van 110-125 km/uur. De storm hoorde volgens het KNMI tot de tien zwaarste sinds 1970.

Opvallende veranderingen

De telling van januari 2018 kwam uit op een totaal van 5,5 miljoen watervogels en paste daarmee naadloos in de voorgaande tellin-

Bergeenden zaten jarenlang in de plus maar bereikten in januari 2018 de laagste waarde sinds 2007. Lauwersmeer, 25 november 2016. Foto: Wies Vink

gen. Vanaf 2011 ligt het totaal steeds (dik) boven de 5 miljoen. Het zachte winterweer van de laatste jaren zal dit ongetwijfeld hebben gestimuleerd. Nederland levert binnen de internationale midwintertelling een van de grootste landelijke totalen op.

Van 52 soorten werden tijdens de telling meer dan 1000 vogels geteld (tabel 1). Hoewel de eerste indrukken anders waren, bleef de top drie van meest getelde soorten onveranderd: Kolgans (729.000), Brandgans (710.000) en Smient (659.000). De Brandgans was de Kolgans nog nooit zo dicht genaderd, maar moest het uiteindelijk toch in aantal afleggen. Terwijl de Brandgans het op één na hoogste niveau ooit noteerde, bereikte de Kolgans het laagste aantal sinds 2011.

Bij 20 van de 52 soorten waren de getelde aantallen tenminste 10% groter dan het vijfjarig gemiddelde, bij 17 minstens 10% lager. Ten opzichte van het voorgaande jaar waren dat evenveel stijgers en twee dalers meer.

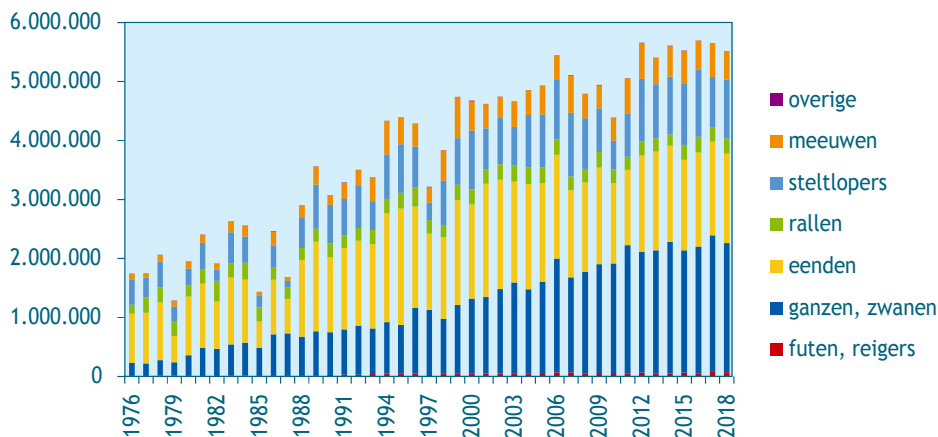
De grootste stijger van 2018 (+185% t.o.v. het vijfjarig gemiddelde) was de Zwarte Zee-eend (62.400), een jaar eerder nog de grootste verliezer en het jaar daarvoor weer een van de winnaars. Dat geeft overduidelijk aan dat de aantallen jaarlijks zeer sterk kunnen schommelen, deels samenhangend met de beschikbaarheid van schelpdieren. Nederland was aardig wit met een recordaantal van 5900 Grote Zilverreigers (+47%, en daarmee de op één na grootste stijger).

Werd de soort geholpen door een goede muizenstand? Dat zou kunnen want ook de Blauwe Reiger, die graag op muizen overschakelt als die er zijn, deed het goed (evenals de Torenvalk die deels meegevoerd wordt tijdens deze telling). Het Waterhoen zit de laatste jaren in de lift en heeft zich dankzij (zeer) zachte winters hersteld van de wat koudere winters rond 2010. Het totaal van 20.000 ex. (+45%) is voor huidige begrippen heel aardig.

Na twee jaar in het winnende lijstje was de Kleine Rietgans in 2018 de grote verliezer (-64%). Deze soort vertoefde in steeds kleiner aantal (en steeds korter) in ons land. De meeste vogels blijven tegenwoordig in Denemarken, waar ze zich tegoed doen aan (het toenemende areaal) maïsstoppels. In december waren bij ons nog aardig wat Kleine Rietganzen aanwezig, maar een groot deel was tijdens de midwintertelling alweer vertrokken. De opleving in 2017 van de Kleine Zwaan was van korte duur. In 2018 bereikte de soort een nieuw dieptepunt met slechts 2600 vogels (-63%). Van de Kanoet (-49%) werd het laagste aantal sinds 2003 geteld (37.300). Griend en Balgzand waren de enige plekken met noemenswaardige concentraties (resp. 8800 en 8600).

Ganzen en zwanen

Het aantal Grote Canadese Ganzen (33.100) passeerde de recordwaarde van vorig jaar. Rotgans, Grauwe Gans en Soepgans waren

Figuur 1. Aantal bij de midwintertelling 1976-2018 getelde vogels, uitgesplitst naar soortgroepen.

Het aantal Bonte Strandlopers was het hoogste ooit tijdens de midwintertelling. Polder Breebaart, 10 november 2013. Foto: Gerrit Kiekebos

stabiël ten opzichte van recente jaren. Het aantal Toendrarietganzen was het hoogste sinds 2012. De Knobbelzwaan is al jaren zeer stabiel, in tegenstelling tot de Wilde Zwaan waarvan het aantal flink schommelt en die nu met slechts 2100 vogels ruim beneden het vijfjarig gemiddelde uitkwam (-22%). Het aantal van 40.800 Aalscholvers benaderde het record van een jaar eerder en lag ruim boven het vijfjarig gemiddelde (+68%).

Eenden

De Bergeend kende geen beste midwinter en kwam uit op een magere 38.000 vogels, de laagste waarde sinds 2007 (-37% t.o.v. het vijfjarig gemiddelde). Zowel Slobeend (15.000) als Krakeend (62.600) haalden opnieuw een record-aantal. Voor de eerste was dat de tweede keer in drie jaar, voor de laatstgenoemde zelfs de vierde keer op rij. Aan de toename van Krakeend, waarvan er tot de eeuwwisseling nog geen 10.000 werden geteld, lijkt dus nog steeds geen einde gekomen. De Pijlstaart herstelde zich van de lage cijfers van een jaar eerder, maar het aantal lag nog steeds onder het vijfjarig gemiddelde (-20%).

Smient en Wintertaling kenden een gemiddelde aanwezigheid, maar de Tafeleend blijft een zorgenkindje (-18%) en ook de Kuifeend (-7%) haalt de hogere aantallen van weleer niet meer. Topper (gemiddeld) en Eider (-32%) kenden sterk afwijkende resultaten. Voor Nonnetje, Grote Zaagbek en Brilduiker eindigde de telling in mineur met aantallen fors beneden het vijfjarig gemiddelde (dat toch al aan de magere kant was). Middelste Zaagbekken eindigden na enkele kwakkeljaren nu weer in de plus (+22%).

Duikers, futen en reigers

Het aantal Roodkeelduikers kan fors schommelen en 2018 was duidelijk een minder jaar met het laagste aantal sinds 2010 (130; -69%). De Fuut zakte, na een kleine opleving, terug naar een gemiddeld niveau. Dodaars en Kuifduiker zaten prima op het vijfjarig gemiddelde, maar de Geoorde Fuut (+26%) herstelde wat na een drietal magere jaren. Een record-aantal van 110 Lepelaars besloot om in ons land te blijven, met name in de Zoute Delta maar ook in het Waddengebied of zelfs het binnenland. Kleine Zilverreigers zitten al jaren weer in de lift na een dip

Tabel 1. Getelde aantallen watervogels in januari 2018 (voorlopige cijfers) in vergelijking met het gemiddelde van de voorgaande vijf midwintertellingen (afgerond). Met groen is aangegeven indien het aantal >10% hoger is dan het vijfjarig gemiddelde, in zwart wanneer er geen of amper verandering is en in rood indien het aantal >10% lager is dan het gemiddelde. Weergegeven zijn de soorten met meer dan 1000 ex. in januari 2018.

rond 2010 (vorst winters). Dit jaar schoot het aantal verder omhoog met 383 ex. (+99%) die vooral in de Delta zaten. Het aantal Blauwe Reigers kwam boven het vijfjarig gemiddelde uit (+15%).

Steltlopers en meeuwen

Scholeksters (+13%) doorbraken eindelijk de jarenlange trend van almaar dalende aantallen. Terwijl de Zilverplevier een baken van stabiliteit bleef, kwamen Goudplevieren onverwacht - gezien het milde winterweer - laag uit (-23%). De Bontbekplevier kon het hoge aantal van de twee voorgaande jaren bij lange na niet evenaren en bleef steken rond het vijfjarig gemiddelde. Wulp en Rosse Grutto doken hieronder (resp. -10% en -15%), Steenloper (+11%) en Tureluur (+32%) bleven erboven. Relatief hoog waren de aantallen Grutto's (790) en Zwarte Ruiters (410) en vooral ook Bonte Strandlopers (bijna 283.000, hoogste ooit). Stormmeeuw (-20%) en Zilvermeeuw (-19%) deden het matig.

Iedereen bedankt

Alle tellers worden heel hartelijk bedankt. Veel dank gaat ook uit naar de instituten en terreinbeheerders die grote en belangrijke gebieden voor hun rekening namen en de gegevens beschikbaar stelden. Hopelijk wil iedereen ook in januari 2019 weer meedoen. Nog geen teller maar wel enthousiast geworden? We verwelkomen graag nieuwe tellers! De midwintertelling is een eenvoudige watervogeltelling en vindt maar één keer per jaar plaats. Je kunt dicht bij huis blijven (maar het hoeft niet), want stads/dorpsvijvers en -wateren zijn juist interessant! Mensen die mee willen doen, kunnen kijken welke gebieden vacant zijn en deze direct claimen. Kijk op sovon.nl/vacant voor gebieden die nog niet geteld worden.

Natuurlijk kun je je ook opgeven bij een van de regiocoördinatoren of de landelijk coördinator. Met Avimap voor Android wordt het tellen van watervogels nog gemakkelijker: in het veld de telgegevens op de smartphone of tablet invoeren en met één klik doorsturen.

● **Menno Hornman & Erik van Winden**

Soort	2018	gem 13-17
Rotgans	55.200	60.500
Grote Canadese Gans	33.100	28.000
Brandgans	710.000	666.500
Grauwe Gans	384.900	377.900
Soepgans	7400	8200
Toendrarietgans	205.900	179.400
Kolgans	729.000	784.700
Knobbelzwaan	28.200	26.900
Kleine Zwaan	2600	7000
Wilde Zwaan	2100	2700
Nijlgans	22.800	20.600
Bergeend	38.200	60.400
Slobeend	15.000	11.800
Krakeend	62.600	47.300
Smient	658.500	665.200
Wilde Eend	279.100	327.300
Soepeend	11.900	11.200
Pijlstaart	22.000	27.400
Wintertaling	55.200	55.900
Tafeleend	18.800	23.000
Kuifeend	128.400	137.600
Topper	84.100	82.200
Eider	62.100	91.600
Zwarte Zee-eend	62.400	21.900
Brilduiker	5800	8600
Nonnetje	2100	2400
Grote Zaagbek	3400	4800
Middelste Zaagbek	7800	6400
Dodaars	3800	3700
Fuut	13.900	15.000
Blauwe Reiger	8200	7100
Grote Zilverreiger	5900	4000
Aalscholver	40.800	28.700
Waterhoen	20.000	13.800
Meerkoet	234.000	221.400
Scholekster	172.600	153.000
Kluut	2100	2500
Kievit	206.900	207.900
Goudplevier	57.500	75.100
Zilverplevier	24.700	23.700
Wulp	121.500	142.300
Rosse Grutto	56.300	62.800
Steenloper	5800	5200
Kanoet	37.300	73.700
Drieteenstrandloper	15.000	12.600
Bonte Strandloper	282.900	218.400
Watersnip	1200	1100
Tureluur	11.900	9000
Kokmeeuw	221.800	193.900
Stormmeeuw	171.200	213.200
Grote Mantelmeeuw	5100	5300
Zilvermeeuw	77.600	95.400

Jaar van de Wulp 2019 gaat van start

Jaarrond aanwezig in Nederland, maar wat weten we eigenlijk van de Wulp? De indrukwekkende baltsvlucht, met welhaast de mooiste roep die een steltloper kan laten horen, is op veel plekken verleden tijd. Als broedvogel is de Wulp sinds midden jaren tachtig in aantal bijna gehalveerd. Niet voor niets kwam de soort terecht op de Rode Lijst. Duin-, hoogveen- en heidegebieden liepen leeg, in boerenland en op kwelders is de tendens zeer negatief. Verruiging, verbossing, voedselgebrek, predatie, intensivering van landbouw; het zijn alle factoren die een rol van betekenis spelen. Buiten de broedtijd neemt de Wulp juist toe, zowel in de Waddenzee, Delta als Zoete Rijkswateren. Een soort die extra aandacht verdient, en dat geven Sovon en Vogelbescherming met het Jaar van de Wulp. Doe mee!

Niet alleen in Nederland neemt de Wulp af als broedvogel, ook in de ons omringende landen gaat het slecht. Meest verontrustend is de sterke afname in Groot-Brittannië, waar ongeveer een derde van de Europese Wulpen broedt. De Wulp is daar wat de Grutto bij ons is: een soort waarvoor de Britten een grote internationale verantwoordelijkheid dragen, maar die ze stilaan door de handen glipt. Internationaal is de Wulp dan ook één van de steltlopersoorten die in zijn voortbestaan wordt bedreigd en waarvoor de aandacht van onderzoekers en beschermers groeit.

'Klein Jaar'

Het Jaar van de Wulp 2019 is een 'klein' jaar, waarbij de focus ligt op het verzamelen, analyseren en delen van bestaande kennis, het optimaliseren van onze tellingen en meetmetten en het aandacht vragen voor de soort via publiciteit. Toch kan iedereen meedoen, want we kunnen zeker wel wat hulp gebruiken.

Tel Wulpen op slaapplaatsen

Jaarlijks organiseren we twee slaapplaats-tellingen van Wulpen. Die vullen de watervogeltellingen aan met informatie over hoeveel Wulpen natte gebieden gebruiken om er te overnachten. Het aantal slaapplaatsen dat geteld wordt is echter klein en daar moet verbetering in komen! Waar zitten al die Wulpen in het binnenland en zijn die slaapplaatsen wel goed beschermd? Geef door waar slaapplaatsen van Wulpen liggen en tel ze. In het kader van het Jaar van de Wulp organiseren we in 2019 vier slaapplaatstellingen: in februari, augustus, september en december.

Wulpen in boerenland tijdens ganzen- en zwanentellingen

Dankzij de watervogeltellingen weten we

hoeveel Wulpen voorkomen in gebieden als de Waddenzee, Delta en andere wetlands, maar hoeveel houden zich op in het boerenland? Om daar zicht op te krijgen roepen we alle ganzen- en zwanentellers op om gedurende de maandelijkse tellingen in 2019 ook Wulpen in boerenland in te tekenen. Daarmee brengen we de verspreiding van de Wulp ook buiten de waterrijke gebieden in kaart.

Vastleggen verstoring

Wie watervogels telt, weet dat de Wulp één van de meest verstoringsgevoelige soorten is. Het vastleggen van verstoring wordt steeds meer een vast onderdeel in onze watervogeltellingen. Met de tellingen op hoogwatervluchtplaatsen (hvp's) in de Waddenzee leggen tellers verstoring in de zomermaanden en daarbuiten vast en we willen iedereen oproepen om dit ook tijdens alle maandelijkse watervogeltellingen en overige hvp-tellingen te doen.

BMP en alarmtellingen

Met het Broedvogel Monitoring Project (BMP) volgen we (ook) de stand van de Wulp op zowel landelijk, provinciaal als leefgebiedsniveau, maar hoe succesvol zijn

de vastgestelde paren? Leg de waarnemingen van Wulpen binnen je BMP-plot zo goed mogelijk vast door secuur broedcodes te gebruiken en houd rekening met Wulpen tijdens alarmtellingen. Op basis van die data kunnen we kijken naar het 'territoriaal succes' van de soort, wat een indicatie is van het broedsucces.

Oude tijdreeksen slaapplaatsen en broedsucces

De Wulp heeft altijd al aandacht genoten van steltloperliefhebbers en we weten dat er in vroegere jaren ook gekeken is naar aantallen op slaapplaatsen en broedsucces. Zulke oude gegevens zijn bijzonder waardevol om vergelijkingen met de huidige situatie te maken. We zijn dus op zoek naar 'oude tijdreeksen', in het bijzonder van binnenlandse slaapplaatsen en broed- en nestgegevens. Neem daarvoor contact op met de projectcoördinator!

*Alarmerende Wulp in je BMP-plot?
Noteer consequent de broedcodes
als indicatie van het broedsucces.
Ameland, 29 mei 2018.
Foto: Rob Elfring*

De heerlijke jodel van een baltsende Wulp is steeds minder te horen in grote delen van Europa, waaronder Nederland. Groenlo, 13 maart 2015.

Foto: Gejo Wassink

Analyses bestaande data

In het Jaar van de Wulp ligt de focus tevens op analyse van bestaande kennis. Sovon gaat spitten in haar databestanden. Voor zowel Wulpen in de broedtijd als daarbuiten willen we de trends en verspreiding nader analyseren; kijken wat voor factoren daarop van invloed zijn en wat er aan kennis ontbreekt. Dat doen we met data uit o.a. het BMP, de diverse atlassen, Nestkaarten, meetnet Watervogels, Binnenlandse Steltloperstellingen en de trilaterale Waddenzee-monitoring.

Kortom, een 'klein jaar van', maar met grootste plannen. Iedereen kan eenvoudig meedoen binnen onze lopende projecten.

- **Romke Kleefstra (Sovon) & Marije Kuiper (Vogelbescherming)**

> jaarvandewulp.nl

Contributie 2019

Afgelopen november heeft de ledenraad de contributie per 2019 vastgesteld en iets verhoogd. De vorige aanpassing dateerde alweer uit 2015. De ledenraad heeft tevens besloten om het verschil tussen normaal en gereduceerd tarief voor (oud) waarnemers iets te vergroten om hiermee het lidmaatschap voor waarnemers nog aantrekkelijker te maken. De nieuwe bedragen staan hieronder vermeld.

Als lid ontvang je viermaal per jaar Sovon-Nieuws, de jaarlijkse Vogelbalans, 10% korting in de webwinkel en ben je altijd op de hoogte van het wel en wee van de actuele vogelstand in Nederland. Plusleden ontvangen daarbovenop ook nog viermaal per jaar Limosa.

Het jaarlijkse contributieverzoek wordt met het eerste nummer in 2019 aan alle leden verstuurd.

Lidmaatschap per 2019	Lidmaatschap (Sovon-Nieuws, 10% korting)	Pluslidmaatschap (Sovon-Nieuws, 10% korting en Limosa)
Normaal tarief	€ 20,-	€ 37,50
Gereduceerd tarief voor (oud) waarnemers, VWG-leden en jongeren	€ 15,-	€ 32,50
Vogelwerkgroepen (2x Sovon-Nieuws)	€ 27,50	€ 45,00

Nieuwe voorzitter van Sovon: Edwin Kok

In november 2018 zaten de twee termijnen van voorzitter Roelof ten Doesschate er op. Hij heeft met verve de afgelopen acht jaren leiding gegeven aan het bestuur van Sovon. De publicatie van de nieuwe atlas is een mooie afsluiting van zijn periode als bestuursvoorzitter.

De Ledenraad heeft in haar novembervergadering Edwin Kok als voorzitter van het bestuur van de vereniging benoemd. Edwin is geen onbekende van Sovon, want hij heeft rond de eeuwwisseling twee perioden volgemaakt als bestuurslid. Hij is enorm gemotiveerd om de komende jaren als voorzitter bij te dragen aan de ontwikkeling van Sovon als vereniging en als professioneel bureau. In zijn eigen woorden: 'Ik vind Sovon een fantastische organisatie, die een belangrijke rol speelt bij kennisontwikkeling en vogelbescherming. Die een thuisbasis is voor zeer veel fanatieke en betrokken vrijwilligers en vogelwerkgroepen. Die werk biedt aan geëngageerde vogelaars/biologen/professionals. Die een voorbeeld is voor zusterorganisaties in andere landen. Kortom: een organisatie die het meer dan verdient om actief voor te zijn.'

Edwin studeerde biologie in Amsterdam en werkte een aantal jaren in de biotechnologie. Daarna studeerde hij bedrijfskunde om vervolgens de overstap naar het vak van consultant te maken. Van daaruit kwam hij in 2000 terecht bij Capgemini, waar hij verschillende managementfuncties vervulde. De laatste jaren hield hij zich vooral bezig met cybersecurity, een vakgebied dat de komende jaren alleen maar aan belang zal winnen. Vanaf 1 november 2018 is hij zelfstandig consultant.

Edwin is naast zijn werk altijd actief gebleven als vogelaar. Hij kent de wereld van de tellers en voelt zich daar nauw mee verbonden.

Roelof ten Doesschate (links) gaf 5 november jl. de voorzittershamer over aan Edwin Kok. Hijzelf werd hartelijk bedankt voor zijn inzet in de afgelopen acht jaar.

Kepen in breder verband

De tegelijk schokkerige en vloeiende bewegingen van een groep Kepen in een herfstig beukenbos doet ze nauwelijks verschillen van door de wind kantelende bladeren. Het zonet nog opvallende oranje, wit en zwart valt weg tussen glanzende randen en schaduwpartijen in het beukenblad. Als een plotseling opstekende wervelwind vliegt het groepje geregeld even op om na een paar minuten weer neer te strijken en te verdwijnen tussen de bladeren, op zoek naar meer beukenootjes.

Bij goede beukenmast (zo wordt de oogst van beukenootjes genoemd), hoeven de vogels maar kort te foerageren en verdwijnen ze, verzadigd, spoedig tussen de hogere takken. De snavel, iets langer en met scherpere randen dan die van de Vink, blijkt een bijzonder doeltreffend instrument bij het openen van beukenootjes.

Wie een tijdje naar zo'n groepje kijkt, zou kunnen concluderen dat er een innige relatie tussen beuken en Kepen bestaat. Dat is ongetwijfeld het geval, zij het dat de liefde van één kant komt: Kepen zijn opportune zaadpredatoren en verstopen bijvoorbeeld geen beukenootjes, waardoor er geen voordelen van de kant van de beuk bestaan.

Beuken en beukenmast

Dat er een vinkensoort bestaat die zich heeft toegeleigd op beuken, is niet zo vreemd. De beuk wordt in de gematigde delen van Europa gezien als climaxsoort van laaglandbos in het noorden en hellingbos in het zuiden. In de tijd dat Europa nog voor het grootste deel uit bos bestond, moet het beukenareaal, en daarmee de wintervoorraad voor Kepen, werkelijk formidabel zijn geweest.

Beukenootjes zijn calorierijk, makkelijk te openen en vaak overvloedig aanwezig, er is echter een 'maar'... Goede beukenmast treedt zeker niet jaarlijks op en de gebieden waarin zaadzetting én het uitblijven daarvan gelijktijdig optreden, kunnen enorm zijn. Zo valt Europa globaal te verdelen in drie gebieden van elk ongeveer een half miljoen vierkante km, waarin beukenmast vaak gelijktijdig optreedt of uitblijft. Nederlandse beukenmast valt vaak samen met mast in Zuid-Zweden, Denemarken, Noord- en Midden-Duitsland, België, West-Frankrijk en Engeland.

Kepen broeden in de noordelijke taiga, waar ze met name leven van insecten. De meeste van deze broedgebieden liggen al gauw 1000 km van de dichtstbijzijnde beukenbossen in centraal Polen en Zuid-Zweden, de noord- en noordoostgrens van het beukenareaal. Ieder jaar is het dus een verrassing voor de Kepen hoeveel kilometer in welke richting moet worden afgelegd om

bij een felbegeerde beukenootjesbonanza te komen.

Kepenconcentraties

Dat Kepen dit probleem weten te tackelen, blijkt uit de observaties van miljoenen Kepen op plekken waar de beukenmast overvloedig is. Meldingen van duizelingwekkende groepen dateren al van langer dan een eeuw geleden, waarschijnlijk met name omdat kepeninvasies toen, ver voor de opkomst van bio-industrie, werden gezien als een schadepost voor de varkenssteelt. Maar ook tegenwoordig komen dergelijke samenscholingen voor, relatief vaak in (de omgeving van) Zwitserland.

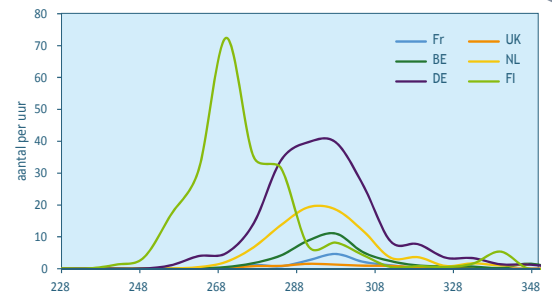
Dat heeft niet alleen te maken met de vele beuken aldaar of de frequentie waarmee goede mastjaren voorkomen, maar ook met sneeuwval in noordelijker contreien, die Kepen zuidwaarts kan drijven. Ook is het aannemelijk dat populaties die niet via Finland en Zweden trekken en bijvoorbeeld overwinteren in Zuidoost-Europa, uit kunnen wijken naar Midden-Europa.

Trekpatronen

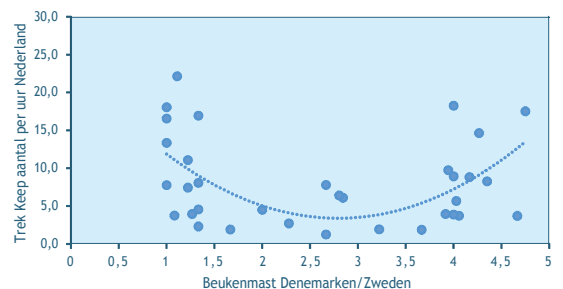
Kepen vangen hun trek aan in de nazomer. In Hanko, Zuid-Finland, dat een paar honderd km bezuiden de broedgebieden ligt, komt de trek op gang in de eerste decade van september en bereikt een piek in de laatste decade van die maand (figuur 1). In Noord-Duitsland en Nederland passeren de vogels 2-3 weken later en de cohorten die België en Frankrijk bereiken, arriveren respectievelijk begin en half oktober.

Kepen kunnen volgens de gegevens van het Vogeltrekstation tot pakweg 285 km op een dag afleggen. Mochten ze in een rechte lijn vliegen, dan zouden ze in een dag of vier van Hanko in Noord-Duitsland kunnen zijn, maar ze doen het kennelijk veel rustiger aan. Mogelijk tasten ze tijdens de reis de situatie af in de beukenbossen die ze passeren. Waarschijnlijk vindt er tegelijkertijd een soort spreiding plaats, waardoor de trek golf vlakker en breder wordt naarmate de Kepen zuidelijker geraken.

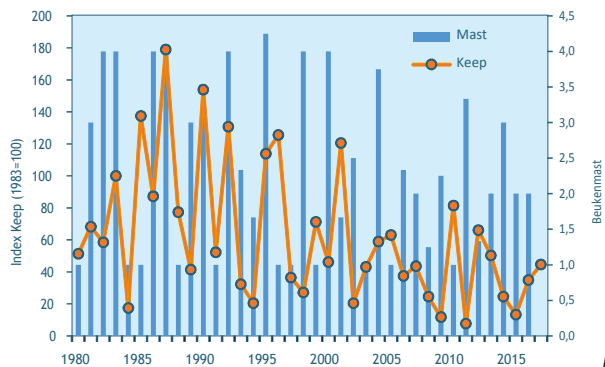
Nog iets dat opvalt is het volume (combinatie uurgemiddelde en duur trekperiode) van de trek, dat van noord naar zuid

Figuur 1. Doortrek van de Keep over een reeks van jaren (gemiddeld aantal per uur per standaardweek). Aantal teluren in Frankrijk 32.864, Verenigd Koninkrijk 89.601, België 99.380, Nederland 202.199, (Noord-)Duitsland 22.767 en Finland 4718. Bron: www.trektellen.nl en www.tringa.fi.

Figuur 2. Relatie tussen beukenmast, gemiddeld in Denemarken en Zweden (1= geen mast en 5= maximale mast, Ascoli et al. 2017, [Doi.org/10.1002/ecy.1785](https://doi.org/10.1002/ecy.1785)) en doortrek van Keep tussen 29 september en 15 november op vijf Nederlandse trektelposten met tenminste 30 teljaren en tenminste 30 teluren per najaar (www.trektellen.nl).

Figuur 3. Met TRIM berekende PTT-index van de Keep in Nederland, met op de achtergrond de beukenmast, in categorieën tussen 1= geen mast en 5= maximale mast (Ascoli et al. 2017).

Kepen zijn in Nederland het talrijkst wanneer de beuken in noordoostelijke landen een bijzonder goede of juist bijzonder slechte mast hebben.

Foto: Michel Geven

afneemt. De stroom wordt steeds kleiner, en de belangrijkste afname voltrekt zich in Noord-Duitsland. Laat dit nou precies het punt zijn waar de Kepen zouden kunnen beslissen of ze verder naar het zuidwesten trekken (en dus binnen het gebied met synchrone mast blijven), of afbuigen naar het zuiden tot zuidoosten, waarbij ze het gebied binnengaan met een andere mastcyclus.

De Nederlandse situatie: najaarstrek

Het volume van de kepentrek over Nederland kan jaarlijks met meer dan een factor 10 fluctueren. Dat deze variatie samenhangt met de beukenmast in Zweden en Denemarken, de landen die 'onze' Kepen passeren tijdens de trek, is niet vreemd (figuur 2). Merkwaardiger is dat bij ons grote aantallen trekkers immer samenhangen met goede beukenmast óf juist zeer magere mast in de landen ten noorden van ons. In tussenjaren komen bij ons dus nauwelijks vogels over. Een verklaring hiervoor

zou kunnen zijn dat bij goede beukenmast in Zweden en Denemarken een deel van de Kepen daar blijft hangen, maar ook een groot deel bij binnenkomst in Duitsland besluit om een zuidwestelijke koers aan te houden om binnen het mastgebied te blijven. Bij magere beukenmast in Zweden en Denemarken zet sowieso een groter deel van de vogels de trek voort en zijn de aantallen nog steeds groot, hoewel wellicht een groter aandeel van de vogels, aangekomen in Noord-Duitsland, afbuigt naar het zuiden en Nederland dus mist. Bij matige mast in Zweden en Denemarken zou een deel van de Kepen daar kunnen blijven hangen én bestaat er een kans dat een groter deel in Noord-Duitsland naar het zuiden vliegt. Overigens blijkt de trekpiek in ons land steeds later te vallen (zie daarvoor de PTT-nieuwsbrief van december 2018).

Nederland in de winter

Met het Punt-Transect-Tellingenproject (PTT) krijgen we een indruk van het aantal Kepen dat 's winters in Nederland blijft hangen. De tellingen vinden immers plaats

in de tweede helft van december. Het aantal overwinteraars vertoonde tussen 1980 en 2017 een afname en jaren met goede beukenmast leverden zelden ook veel overwinterende Kepen op (figuur 3). Dit laatste heeft waarschijnlijk vooral te maken met het feit dat Nederlandse, Zweedse en Deense mastjaren vaak samenvallen, waardoor de Kepen niet toekomen aan de Nederlandse mast. De afname op lange termijn kan een gevolg zijn van het minder vaak optreden van een sneeuwdek in de landen ten noorden van ons. Ook is het mogelijk dat broedvogelpopulaties krimpen, waarvoor in Finland aanwijzingen bestaan.

Veel dank aan alle PTT-, trek-, en beukennotjestellers, aan wie het te danken is dat we nu tenminste tipjes van sluiers kunnen oplichten. Wie veel meer wil lezen over Kepen bij ons en in de rest van Europa, kan terecht in de PTT-nieuwsbrief van december 2018, die te vinden is op de website van Sovon (zie onder Publicaties op sovon.nl/PTT).

● **Willem van Manen & Gerard Troost**

Op de grond foeragerende Kepen vallen amper op tussen het afgefallen beukenblad. Wapse, 14 november 2018.
Foto: Rob Bijlsma.

Al ruim tien jaar heeft Aat Schaftenaar (Harderwijk, 1967) zijn 'eigen' trektelpost op de Utrechtse Heuvelrug bij Maarn. Maar steeds vaker checkt hij ook volautomatisch de trek boven zijn huis, terwijl hij slaapt. 'Als ik 's morgens de nachtelijke trekgeluiden uit de recorder op de computer zet, herken ik vaak al aan het sonogram wat er die nacht is langsgevlogen.'

Kepen in vlucht.

Illustratie: Albert de Jong

'Er vliegen best vaak Ortolanen boven mijn huis!'

Voor het bezoek is het wel prettig, zo'n dag met een lekker herfst-zonnetje en een matig briesje uit het zuidoosten, maar trekteller Aat Schaftenaar kijkt toch verlangend uit naar de wolken die aan de horizon komen opzetten. 'Tegen een achtergrond van wat wolken kun je de vogels veel beter zien', zo verklaart hij zijn voorliefde voor bedekte luchten. 'Als ik op een kraakheldere dag een roepje van één Veldleeuwerik boven mij hoor, dan tik ik er dus ook maar één af. Maar voor hetzelfde geld zit die ene vogel in een groep van twintig die ik niet goed kan zien tegen de scherpe blauwe lucht.'

Aftikken betekent in het geval van routinier Schaftenaar: blind tikken op één van de twee 'multi-tellers' die hij in de zakken van zijn fleece heeft. De beide tellers hebben drie individuele telwerken, voor de in totaal zes meest algemene vogels van die ochtend, zoals Graspieper, Vink of Keep. 'Om de zoveel tijd, als er eventjes niet zoveel vliegt, zet ik de aantallen direct op de app van trektellen.nl en begin ik weer vanaf nul te tikken', legt Schaftenaar uit. 'Zo kun je dus op de website bijna live bijhouden wat er hier op mijn telpost langskomt.'

De woorden 'mijn telpost' gebruikt Schaftenaar bijna letterlijk. 'Een jaar of tien terug ben ik hier in de buurt komen wonen. Ik heb toen op Google Maps gekeken waar een geschikte telpost zou kunnen zijn. Via het satellietbeeld zag ik deze open plek tussen de bossen. De mensen hier uit de buurt vertelden me dat dit een oude aspergeakker was die nu door de particuliere stichting Den Treek wordt beheerd. Hij ligt lekker hoog, een meter of veertig boven NAP en veel vogelsoorten komen hier ook even naar beneden om te kijken of er op deze akker nog wat te halen valt.'

Midden op het veld heeft Schaftenaar inmiddels letterlijk zijn sporen nagelaten; de plek waar hij in het najaar een keer of vier per week zijn kampeerstoeltje neerzet, is helemaal kaal gesleten door de stoelpootjes in het zand. Deze ochtend zal hij overigens niet één keer op het stoeltje zitten. 'Ik gebruik hem eigenlijk alleen als ik eventjes heel stabiel door mijn 15x56 kijker naar een roofvogel wil turen. Dan moet ik de kijker heel stil kunnen houden, maar verder gebeurt er gewoon te veel om te kunnen gaan zitten', lacht hij.

Schaftenaar blijkt een trekteller uit de categorie die een Keep hoog in de lucht vlekkeloos van een Vink weet te onderscheiden. 'Als ze geluid maken is het natuurlijk helemaal een koud kunstje, al heb je dan altijd het risico dat je een paar Kepen hoort in een grote groep Vinken en dan de hele groep voor Keep verslijt. Maar het kleine vorkje in de staart van de Keep, de lichtere buik en ook het vliegbeeld helpen je vaak wel om het verschil te zien.

Bovendien vliegen Kepen wat vlotter, dus in een gemengde groep zijn het vaak de voorste vogels. En als groep vliegen ze ook wat compacter op elkaar dan Vinken.'

Ook de verschillen tussen een trekkende vogel en een 't.p.' durft Schaftenaar vrij zeker te benoemen. 'Veldleeuweriken zitten hier helaas niet meer, dus alle Veldleeuweriken die we zien zijn trekkers. Voor Boomleeuweriken ligt dat anders, die leven hier ook ter plaatse, dus dan moet je wel wat beter kijken wat ze doen.'

Schaftenaar was ooit de eerste die binnen één jaar meer dan driehonderd soorten zag in Nederland, maar dat betekent allermindst dat hij zijn neus ophaalt voor de algemenere vogels. Deze ochtend is hij bijvoorbeeld erg opgetogen over de onvoorstelbare hoeveelheid Veldleeuweriken die langskomt. Toch erkent hij ruitertijk dat hij ook de hele ochtend naar de pap staat te turen in de hoop op een krentje. 'Je weet nooit wat dat kan zijn. Gisteren had ik hier bijvoorbeeld nog een Europese Kanarie en een tijdje terug zelfs een Dwergarend. Dan wordt het uiteraard wel even druk op de trektel-app.'

DE KLEI

Wetenschapjournalist Rob Buiten maakt voor diverse media reportages over vogels en vogelaars. In de rubriek 'In de Klei' doet hij voor Sovon-Nieuws verslag van zijn ontmoetingen in het veld. Foto's zijn, tenzij anders vermeld, ook van Rob Buiten

Meditatief

Een ochtend op de telpost heeft volgens Schaftenaar iets meditatiefs. 'Zelfs als het miezert sta ik hier graag in mijn eentje. Ik werk in de zorg, op een begeleid-wonenproject voor verstandelijk beperkte jongeren. Dat is een behoorlijk zware baan, dus als je dan voor je middag- of avonddienst eerst een paar uur op de telpost kan staan is dat heerlijk rustgevend.'

Sinds 2015 heeft Schaftenaar een nog rustgevendere manier van trek tellen gevonden: tellen terwijl je slaapt. 'Het begon met een recorder die ik 's nachts op de telpost liet staan. Dat was een methode die een jaar of tien terug door geluidenman Magnus Robb is bedacht. Nu zet ik 's avonds een microfoon op de hemel gericht in mijn tuin en laat de recorder de hele nacht lopen. Als ik dan 's morgens de hele geluidsfile op de computer zet kan ik al aan de patronen op het sonogram zien waar een vogel is langsgelkomen. Aan de specifieke frequenties kan ik zelfs al aardig voorspellen welke vogels er langs zijn gekomen.'

Het automatisch monitoren van de nachttrek heeft een duidelijke toegevoegde waarde, vindt Schaftenaar. 'Er zijn de nodige vogels die alleen 's nachts trekken, zoals Meerkoeten. Het zijn sowieso natuurlijk niet de eerste vogels waar je aan denkt bij de term "trekvoegel", maar ze doen het wel degelijk!' Naast die 'gewone' trekkers, blijken er ook de nodige bijzonderheden over zijn huis te komen. 'Ik heb dit jaar al een keer of zes een Ortolaan gehoord. Op de telpost is dat een extreme bijzonderheid, maar als je dan ineens hoort hoe vaak ze over je huis vliegen, dan geloof je dat eerst gewoon niet. Maar deze waarnemingen zijn echt honderd procent zeker gedetermineerd.'

Voor die determinaties werkt Schaftenaar samen met een klein legertje andere 'nachttrektellers'. 'In Nederland hebben we een mailgroep van een man of twaalf. We maken ook gebruik van buitenlandse expertise. Boven voormalig Oost-Duitsland trekken bijvoorbeeld nogal eens Woudaapjes over, dus als we over zo'n geluid twijfelen, mailen we met een groep daar. En in Azerbeidzjan zitten mensen die erg goed zijn in de nachtelijke geluiden van Klein en Kleinst Waterhoen.'

De determinatie van de nachtelijke geluiden kan evengoed nog wel hoofdbreken opleveren. 'De Dodaars bijvoorbeeld. Op een gegeven moment ging er een onbekend geluid rond in de telgroep, dat leek op een Regenwulp met een paar tikken voor de triller. Uiteindelijk wist iemand dat geluid ook overdag op te nemen, uit een ven waar een Dodaars zwom.'

De nachtelijke geluiden hebben inmiddels zelfs een eigen hoekje op de site trektellen.nl gekregen. 'Je krijgt hiermee natuurlijk geen brede steekproef van de trek. Fitissen, Zwartkoppen en andere zangers trekken vermoedelijk bij bosjes over mijn huis, maar die houden zich stil, dus die hoor ik nooit. Van de Europese zangvogels hoor ik met name lijsters, Roodborst, een enkele keer een Blauwborst maar geen roodstaarten of Tapuiten langskomen. Ook de beide vliegenvangers, leeuweriken en Boompiepers blijken veel in de nacht te vliegen en daarbij te roepen. Verder hoor ik de nodige reigers; ik had al twee keer een Kwak boven mijn tuin dit jaar.' Volgens Schaftenaar kun je uiteindelijk wel degelijk interessante informatie uit deze, ogenschijnlijk losse waarnemingen halen, als je maar lang genoeg doorgaat. 'Ik heb bijvoorbeeld al eens gemerkt dat de piek van de dagelijkse trek van Koperwieken ergens in oktober ligt, maar 's nachts gaat dat nog tot ver in november door.' Maar los van die wetenschappelijke waarde gaat het Schaftenaar voor een belangrijk deel toch ook om de lol, bekent hij. 'Zeg nou zelf, het is toch geweldig dat ik nu weet dat er af en toe Ortolanen boven mijn huis vliegen?'

Roeken in de rechtszaal

Susanne Kuijpers

Vraag Susanne Kuijpers hoe de Roek ervoor staat in Zuid-Holland en ze vertelt een verhaal over drie jaar juridisch getouwtrek. Als regisseur bij de Natuur- en milieufederatie in die provincie beet ze zich vast in een strijd tegen een ontheffing om Roeken te mogen bestrijden. Daarbij speelden tellingen van roekenkolonies een belangrijke rol. Welke precies? Ik vroeg het haar.

Hoe begonnen de perikelen over Roeken in Zuid-Holland?

‘Het begon in 2015. Er werd ineens een hele reeks nieuwe ontheffingen afgegeven door de provincie om soorten als Roek, Ekster en ganzen af te mogen schieten. Allerlei groepen uit ons netwerk gaven het signaal af dat dit erg verontrustend was. ‘De provincie is de weg kwijt’, werd er gezegd. We zijn er toen ingedoken en kregen een ontwerp van een ontheffing om Roeken te bestrijden te zien.’

Wat was de aanleiding daarvoor?

‘De Faunabeheereenheid kreeg meldingen van boeren, met name fruittellers, die aangaven dat Roeken schade veroorzaakten aan hun oogst. Ze wilden daar wat tegen doen. Omdat Roeken wettelijk beschermd zijn, is er een ontheffing van de provincie nodig om ze te mogen bestrijden. Die krijg je alleen op basis van een faunabeheerplan. In zo’n plan moet ook verplicht wetenschappelijk advies over aantallen zijn opgenomen. De provincie moet het plan toetsen aan de wettelijke kaders. Op het moment dat wij betrokken raakten, lag het ontwerp voor de ontheffing al klaar en ging de provincie dus in feite al akkoord met het faunabeheerplan.’

Volgens jullie een slecht idee

‘We waren echt verbaasd. Roeken komen weinig voor in de provincie en de schade ging maar over een paar duizend euro. Waar praat je dan over? De kosten voor zo’n ontheffingsverlening zijn al goed voor tig jaar roekenschade. En op basis van de cijfers over schade en afschot kon je maar moeilijk voorspellen dat schieten zou gaan helpen.’

Schade door Roeken. Hoe zit dat precies?

‘De ontheffing zou voor een paar delen van de provincie afgegeven worden waar schades waren gemeld, waaronder de Hoeksche Waard. Van de vogelaars in de Hoeksche Waard begreep ik dat er helemaal geen Roeken foerageren in hun werkgebied, laat staan broeden. Hoe kan het dan dat ze daar wel schade aanrichten? De grootste schade bleek steeds bij dezelfde fruitteler gemeld te worden, terwijl de dichtstbijzijnde kolo-

nie tientallen kilometers verderop zit, op Voorne-Putten. De schadeclaims waren dus niet alleen klein, maar kwamen voor een deel ook nog eens uit regio’s waar geen Roeken voorkomen.’

Dat soort informatie moet je maar net hebben. Hoe kwam je daaraan?

‘Ik heb veel contact met vogelwerkgroepen en vogelaars in de provincie. Daar zit de lokale kennis, die ik natuurlijk niet allemaal zelf heb. Verder heb ik me ingelezen in het gedrag en de leefwijze van de Roek, om na te gaan hoe waarschijnlijk het is dat ze zo ver van hun kolonies foerageren. De provinciale gegevens over aantallen weet ik wel te vinden bij Sovon. Aan het begin van de procedure was er nog geen trend van de Roek in Zuid-Holland berekend en was ook de Staat van Instandhouding (een beleidsmatig begrip waarmee de gezondheid van een populatie wordt bedoeld, red.) nog niet bepaald. Later in het proces kwamen die gegevens er wel. De aantallen in de provincie waren tot dan toe stabiel, maar landelijk werd de Staat van Instandhouding als matig ongunstig beoordeeld. Dat zijn onafhankelijke gegevens bij een rechtszaak, maar de Faunabeheereenheid wist er een eigen draai aan te geven en ze als mening neer te zetten.’

Jullie dienden een zienswijze in. Wat gebeurde er?

‘Al onze punten werden door de provincie aan de kant geschoven; de ontheffing werd niet aangepast. We lieten het er niet bij zit-

ten en gingen in beroep. Een dag voordat er een zitting bij de rechtbank zou zijn, kwam het verzoek van de provincie om de zitting uit te stellen. Er zou iets met de gegevens aan de hand zijn. Wat bleek? Ze zaten volledig mis met de aantallen Roeken en waren uitgegaan van 2000 broedparen in Zuid-Holland. Op basis van de gegevens van Sovon bleek het maar om ongeveer 850 broedparen te gaan. Ze hadden dus geen flauw idee, terwijl ze wel een ontheffing wilden verlenen om 40 Roeken per jaar te mogen schieten. Daar tekenden we weer beroep tegen aan. Inmiddels was het zomer 2017.’

Hoe werd dat beroep ontvangen?

‘We hadden succes toen we beroep aantekenden op de verleende ontheffing. Die werd vernietigd door de rechter. Een belangrijke reden daarvoor was dat de schadeclaims uit sommige delen van de provincie niet aannemelijk waren, omdat er geen Roeken in de buurt voorkomen.’

Was de Zuid-Hollandse Roek daarmee veilig?

‘Nee. De Faunabeheereenheid besloot toen om naar de Raad van State te gaan. Die

Ten behoeve van...

De vereniging Sovon Vogelonderzoek Nederland organiseert landelijke vogeltellingen en voert onderzoek uit ten behoeve van beheer, beleid en wetenschap. 74% van onze vrijwilligers gaf recent via een enquête aan graag meer informatie over het gebruik van telgegevens voor natuurbescherming en beheer te willen te krijgen. In een drieluik belichten we daarom het gebruik voor beheer, beleid en wetenschap. In deze eerste bijdrage een voorbeeld van beleid.

Vogelatlas.nl vernieuwd en uitgebreid

Gegevens over de Roek

Vrijwilligers volgen jaarlijks de aantallen broedparen van de Roek via kolonievogeltellingen. Deze gegevens worden gebruikt om landelijke én provinciale trends te berekenen.

Meer info: sovon.nl/soortinformatie

Uitleg over de Staat van Instandhouding, een maat voor de duurzaamheid van een populatie, is te vinden via sovon.nl/svi

heeft uitspraak gedaan dat voldoende duidelijk is dat met 40 Roeken per jaar de Staat van Instandhouding van de Roek niet verder in gevaar komt. Wel bleef de vernietiging van de lagere rechter in stand voor sommige regio's, waar de schade niet aanmerkelijk was. Daar mogen ze dus niet bestreden worden. Pikant detail: de hele procedure heeft zo lang geduurd, dat de periode van de ontheffing ondertussen is afgelopen.'

En dus start het circus opnieuw. Hoe schat je de kansen nu in?

'De laatste paar jaar laten de aantallen Roeken een daling in de provincie zien. Dat zijn nieuwe gegevens waar een nieuwe ontheffing aan getoetst moet worden. Ik mag hopen dat zo'n daling dan wel de alarmbellen doet rinkelen bij de provincie. En dat ze zich afvraagt welke populatie-omvang van de Roek ze zou willen hebben voordat er plannen beoordeeld worden.'

● Albert de Jong

Roekenkolonie bij Geervliet ZH die in 2017 ineens verdwenen was mogelijk als gevolg van verstoring.
Foto: Hans op den Dries

Voorlopige kaarten voor de nieuwe VogelAtlas waren al een tijd te vinden op www.vogelatlas.nl. Tegelijkertijd met de presentatie van het boek op de Landelijke Dag, is ook de inhoud van de atlaswebsite vernieuwd en sterk uitgebreid. In het boek was bij lange na niet voldoende ruimte om alle beschikbare kaarten op te nemen. Voor veel soorten beschikken we namelijk over zowel schatkaarten als relatieve dichtheidskaarten, of zowel de winter- als de broedverspreiding, en zijn vergelijkingen te maken met één of twee voorgaande atlassen.

Al deze kaarten zijn nu online beschikbaar. Ze zijn gerangschikt in vier panelen: aantallen, presentie, veranderingen en combinatie. Met uitklapmenuutjes kun je vervolgens de gewenste kaarten selecteren, waarmee je kaartbeelden uit verschillende jaren of seizoenen in één oogopslag met elkaar kunt vergelijken. Om veranderingen in beeld te brengen, hebben we bovendien een extra kaarttype toegevoegd dat niet in het boek te vinden is: de atlasblokken waarin een soort sinds de vorige atlas is verschenen of verdwenen. Daarnaast zijn landelijke aantalsschattingen, presentie en grafiekjes met aantaltrends uit de meetnetten opgenomen. www.vogelatlas.nl staat daarmee hopelijk garant voor urenlang browseplezier.

ARAGON Naturreizen

Vogelreizen Spanje:

NO-Spanje, 27 dec. 2018 y/m 03 jan. 2019
Extremadura winter, 02 t/m 08 februari 2019
Ebro Delta & Aragón, 02 t/m 09 maart 2019
Almeria & Sierra Nevada, 10 t/m 17 april 2019
La Mancha, Extremadura, 05 t/m 12 mei 2019
Pyreneeën & Ordesa, 22 t/m 29 juni 2019
Tarifa, vogeltrek+, 14 t/m 20 sept. 2019

Vakantiehuis in Sipán (Huesca), Spaanse Pyreneeën.

www.aragonnatuur.com

Vogelreizen met Kees Woutersen: (0034)619123999

Landelijke Dag 2018

Overweldigend, de vele bezoekers van de Landelijke Dag en alle reacties op de nieuwe Vogelatlas van Nederland! We zullen deze heel speciale editie van de Landelijke Dag niet snel vergeten. Bedankt!

Foto's: Koos Dansen, Olaf Klaassen, Harvey van Diek

Meer foto's online: [Sovon.nl/fotos-ldsovon18](https://www.sovon.nl/fotos-ldsovon18)

Elk lijstje telt

LiveAtlas als vervolg op de Vogelatlas

De Vogelatlas is amper droog van de pers of we gaan verder met tellen voor...een atlas. De verspreiding van vogels blijft immers voortdurend in beweging. Het project LiveAtlas geeft je als teller de mogelijkheid om van elke wandeling een telling te maken, of deze nu twintig minuten of twee uur duurt. Het uitgangspunt: een lijstje bijhouden van alle soorten die je ziet of hoort. Met complete lijstjes voor LiveAtlas brengen we samen de actuele landelijke verspreiding van soorten live in kaart. Pas op, meedoen werkt verslavend.

Vogelaars die aan het veldwerk voor de Vogelatlas meededen, herinneren zich de lijst die je voor geselecteerde kilometerhokken moest invullen. Van de meeste soorten hoefde alleen de aanwezigheid aangevinkt te worden. Van sommige soorten werd ook een aantal gevraagd. Zulke streeplijsten zijn de laagdrempeligste manier om vogels te tellen. De start-, eindtijd en locatie zijn bekend en de waarnemer heeft op alle soorten gelet. Elders in Europa worden dit soort gegevens al veel verzameld, denk bijvoorbeeld aan het Britse project BirdTrack.

Beweging in beeld

Met streeplijsten is het mogelijk om een actueel (live) beeld te maken van de verspreiding van soorten. Ze geven namelijk informatie over de aanwezigheid én afwezigheid van soorten. Die verandert soms razendsnel, denk aan de Cetti's Zanger en de Middelste Bonte Specht. Daarnaast geven lijstjes informatie over de fenologie en trefkans van soorten door het jaar heen. Hoe groot is bijvoorbeeld de kans dat je in augustus een Merel ziet tijdens een uurtje wandelen? En kwamen Fitissen ditmaal inderdaad wat later dan vorig jaar?

Laagdrempelig

De bedoeling van LiveAtlas is om een eenvoudige manier gegevens te verzamelen. De basis bestaat uit een uurtelling in een heel kilometerhok. Precies zoals bij de Vogelatlas-tellingen, maar dan zonder punttelling. Daarnaast kun je met de vrije variant elke willekeurige route en elke start- en eindtijd aanhouden, hoewel lijstjes van minimaal een kwartier en maximaal twee uur het beste bruikbaar zijn. Daarmee kun je dus van iedere wandeling een telling maken. Het is de bedoeling dat je alle soorten bijhoudt. In ieder geval de aanwezigheid ervan en liefst ook de aantallen (desnoods geschat).

Verschil met meetnetten

Tellingen voor LiveAtlas geven dus vooral informatie over verspreiding en zijn in principe niet geschikt om aantalstrends mee te berekenen. Dat is het belangrijkste verschil met de meetnetten, zoals het watervogelproject en de broedvogeltellingen. Die blijven dus onverminderd belangrijk. Bovendien gaan we met LiveAtlas ook gegevens verzamelen in de maanden van het jaar dat er niet voor de meetnetten

wordt geteld. Lijsten uit Trektellen.nl en de Jaarrond Tuintelling worden, na toestemming van de teller, meegenomen in de resultaten op liveatlas.nl. Op termijn gaan we ervoor zorgen dat je BMP-, PTT- en MUS-tellingen ook eenvoudig aangevuld kunnen worden tot complete lijsten van een route. Dat kost je als waarnemer nauwelijks extra moeite.

Doe mee

Doe je mee? Het project LiveAtlas ging live op de Landelijke Dag. Sindsdien kun je in het veld met de app Avimap lijstjes invoeren. Op www.liveatlas.nl is het mogelijk om de tellingen aan te passen of achteraf in te voeren, en kun je de veranderingen in verspreiding volgen. Het project is nog volop in ontwikkeling en we werken nog aan zowel de app als de website. Met jouw hulp maken we die steeds beter én gebruiksvriendelijker.

● **Albert de Jong**

> liveatlas.nl

Henk Sierdsema.
Foto: Harvey van Diek

LiveAtlas

Een doortrekgolf Roodborstjes gaat niet meer ongemerkt aan me voorbij'

Het afgelopen jaar heeft Henk Sierdsema al veel lijstjes ingevoerd in de testversie van LiveAtlas. Henk is senior onderzoeker bij Sovon en werkte mee aan de analyse van de gegevens van de Vogelatlas.

'Ruim twee jaar geleden ben ik begonnen met het bijhouden van complete lijstjes van de vogels die ik zie wanneer ik buiten ben. En in de meeste gevallen ook van alle aantallen. Natuurlijk in het bos of op de hei, maar bijvoorbeeld ook wanneer ik op de bus sta te wachten. Door het bijhouden van alle soorten en aantallen ben ik me veel bewuster van de vogels op de plekken waar ik kom. Het geeft ook een goede reden om elke dag even naar buiten te gaan.

Eén van de gebieden die ik regelmatig bezoek is het park Brakkenstein naast het kantoor. Mijn streven is om ten minste één keer per week een vaste route van 1,7 km door het park te lopen. Door lijstjes bij te houden krijg ik een prachtig overzicht van het voorkomen van soorten door het jaar heen. Glanskop, Zwarte Mees en Kuifmees blijken maar enkele weken per jaar aanwezig te zijn in het park, in de nazomer. Ook gaat een doortrekgolf van Roodborstjes niet meer ongemerkt aan me voorbij. En de aantallen Houtduiven kunnen van jaar op jaar sterk verschillen.'

Recent verschenen

Bedreigde vogels in Nederland

Dit boek gaat over vogels van de Rode Lijst (bedreigde soorten), de Oranje Lijst (soorten die op de Rode Lijst dreigen te komen) en hun leefgebieden. Niet alleen broedvogels, maar ook doortrekkers en wintergasten komen aan bod. Voorkomen, bedreigingen maar ook concrete maatregelen om het tij te keren worden beschreven per landschapstype. De boodschap is helder: de kwaliteit van onze natuur moet verbeteren. Het luidt de alarmklok, maar biedt vooral ook perspectief. De auteurs, Robert Kwak, Ruud van Beusekom, Ruud Foppen, Jip Louwe Kooijmans en Kees de Pater, zijn werkzaam bij Vogelbescherming en deels ook Sovon. Foto's, grafieken, verspreidingskaarten en fraaie illustraties van Elwin van der Kolk completeren de teksten.

176 blz., € 24,95; KNNV Uitgeverij i.s.m. Vogelbescherming Nederland

De Tapuit

Geen andere zangvogel legt zo'n grote afstand af tussen broedplaats en overwinteringsgebied. Want hoewel Tapuiten over de hele wereld broeden, tot in Canada en Alaska toe, overwinteren ze allemaal in Afrika. In ons land was het een veelvoorkomende broedvogel, vooral in de duinen en op de heide, maar tegenwoordig broeden er hooguit nog 300 paartjes.

Herman van Oosten kent de soort vanuit diepgaarend onderzoek als geen ander. Hij bestudeerde Tapuiten in hun laatste Nederlandse refugia en vat de uitgebreide internationale literatuur over 'de rankbenige' samen in een pakkend relaas.

256 blz., € 21,99, ook als e-book; AtlasContact

De verendief

Wat bezielt iemand om in 2009 in te breken in het British Natural History Museum en honderden geconserveerde vogels en veren te stelen? Wat is er geworden van de verdwenen veren? De zoektocht van Kirk Wallace Johnson naar antwoorden voert naar een bizarre subcultuur: de Victoriaanse kunst van het vliegbinden. Een fascinerend en waargebeurd verhaal over de destructieve kant van de mens.

298 blz., € 24,99, verschijnt ook als e-book; AtlasContact

De man op de dijk

We waren de Grauwe Kiekendief als Nederlandse broedvogel bijna kwijt. De redding werd bewerkstelligd door Werkgroep Grauwe Kiekendief, die van een Groninger initiatief evolueerde tot spil in een internationaal netwerk van samenwerking, bescherming en onderzoek. Wat is het geheim achter dit succes? Wie zijn deze bevlogen 'vogelredders' en wat weten we inmiddels van deze roofvogel? Elvira Werkman neemt je mee op reis van Groningse akkers tot Wit-Rusland en de Sahel en interviewt boeren, natuurbeschermers en vrijwilligers in binnen- en buitenland

320 blz., € 19,95; KNNV Uitgeverij

Mijn kleine vogelboek

In dit boek maken jonge kinderen kennis met 24 inheemse vogelsoorten en hun kenmerken. Door gebruik te maken van duidelijke vormen en kleuren en eenvoudige teksten weet Katrin Wiehle de vogeldeterminatie terug te brengen tot de essentie. Een unieke, milieuvriendelijke vogelgids voor peuters en kleuters!

14 blz., € 9,95; Uitgeverij Hoogland & van Klaveren

Broedvogels van Nederweert

Vogelwerkgroep Nederweert onderzocht gedurende een kwart eeuw jaarlijks bijna 100 min of meer schaarse broedvogelsoorten in de gelijknamige gemeente. Een fikse klus, gezien de oppervlakte van een dikke 100 vierkante kilometer. De resultaten, bijgewerkt tot en met 2018, komen uitgebreid aan bod in dit boek, waarbij de invloed van landschappelijke ontwikkelingen (inclusief natuurherstel) op de vogelstand centraal staat. Een knappe prestatie van organisator Thijs Loven, medeauteurs Maris, Meeuwissen en Pahlplatz, en de tellers. Wellicht een mooi voorbeeld voor andere werkgroepen hoe je tellingen kunt opzetten én uitwerken.

254 blz., € 18,00 (verzendingkosten €5,50), bestellen via VWG-website: vogelwerkgroepnederweert.nl/Bestelformulier.html

Zo tel je: Boomkruipers op slaapplaatsen!

In deze rubriek pakken we telkens een telprobleem bij de kop en laten we deskundigen aan het woord. Dook Vlucht van Vogelwerkgroep Alkmaar legt uit hoe je slaapplaatsen van Boomkruipers kunt vinden en tellen in stedelijke omgeving.

Hoe vind je slaapplaatsen van Boomkruipers?

Bij daglicht kunnen de slaapplaatsen worden vastgesteld aan de hand van de witte sporen urinezuur ('vogelpoep') op gevels van huizen. Deze slaapplaatsen bevinden zich voornamelijk onder steunbalken op gevels die onbewerkt zijn, dus niet geschilderd of voorzien van hout of andere bekleding. De meeste huizen die door Boomkruipers gebruikt worden, hebben enige begroeiing voor het huis, maar bomen in de buurt zijn niet altijd een voorwaarde.

Wanneer tel je slapende Boomkruipers?

Het vaststellen van slapende Boomkruipers moet in het donker gebeuren. De vogels komen naar de slaapplaats ongeveer een half uur na zonsondergang en vertrekken weer een half uur voor zonsopkomst. In het winterhalfjaar dus vroeg in de avond en 's morgens als het leven op straat weer op gang komt.

Wat heb je nodig om Boomkruipers te tellen?

Slapende Boomkruipers zijn zichtbaar in de bundel van een goede zaklamp. Een kijker is soms nodig als de slaapplaats te hoog is om de individuele Boomkruipers te kunnen tellen; de slaapplaatsen variëren in hoogte tussen de 3 en 30 meter. Zorg wel dat je, alvorens te gaan tellen, de bewoners van de huizen eerst informeert over je activiteiten!

Hoeveel Boomkruipers slapen er op gevels?

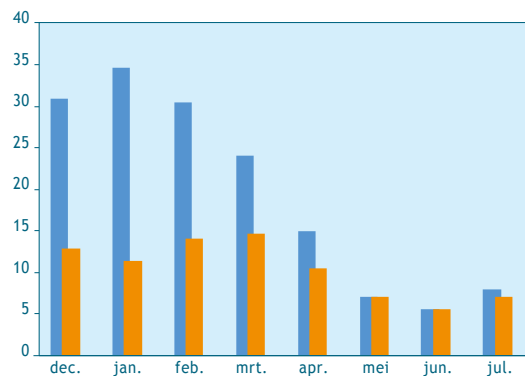
Ik heb een vaste fietsroute van zo'n 6 km die ik in één tot anderhalf uur afleg. Daarbij tel ik 112 slaapplaatsen (!) op 75 verschillende gevels. Vaak worden verschillende steunbalken binnen een gevel als aparte slaapplaatsen gebruikt. Ik heb tot wel 8 individuen op een slaapplaats geteld.

Wat kunnen we leren over slapende Boomkruipers?

Incidenteel worden slapende Boomkruipers ook wel gemeld van gebouwen uit andere delen van Nederland. Het slaapgedrag van Boomkruipers is echter nog grotendeels een 'black box'. Tellen van Boomkruipers op slaapplaatsen kan ons nog veel leren over deze soort. Houden grote boomkruiperslaapplaatsen verband met hoge dichtheden die geteld worden overdag? Wat is de invloed van het weer (met name windrichting) op het slaapgedrag? Wat is het aandeel van de Nederlandse Boomkruipers dat gebruik maakt van deze door de mens verschaft slaapplaatsen?

Wil je meetellen?

Ga vooral eens in je eigen buurt kijken of je slapende Boomkruipers tegenkomt en voer ze in op de Sovon-website! Voer niet het precieze adres van de huizen in, met het oog op de privacy van de bewoners, maar voer bijvoorbeeld per straat of wijk

Figuur 1. Gemiddeld aantal Boomkruipers per ronde (blauw) en gemiddeld aantal huizen met slaapplaatsen per ronde (oranje).

in, en maak notities over de aantallen per slaapplaats. Wil je net als Dook systematisch Boomkruipers bij je in de buurt gaan tellen, doe dan mee met Dook's onderzoek naar slapende Boomkruipers en neem contact op met hem (d.vlugt@quicknet.nl) of met slaapplaatsencoördinator Paul van Els (paul.vanels@sovon.nl).

● Paul van Els

Boomkruiper met slaapplaats-indicerend spoor van urinezuur
Foto: Dook Vlucht

Slapende Boomkruipers onder de nok van een dak, waarbij opvalt dat kop en snavel niet te onderscheiden zijn van het lichaam door het opzetten van veren.
Foto: Hans Brakenhoff

BIRDING BREAKS

Vogel- en natuurreizen naar wereldwijde bestemmingen

Reis met ons mee!

100+ groepsreizen 55 expeditiecruses
22 fotoreizen 20 weekenden in Nederland

EEN SELECTIE VAN ONZE REIZEN 2019:

Suriname

€4195,-
31 januari '19

Gambia

€2395,-
4 februari '19

Noord-Peru

€4995,-
7 februari '19

China in de winter

€3895,-
11 februari '19

Cuba

€3695,-
14 februari '19

Fotoreis Japan

€5850,-
16 februari '19

Senegal

NIEUWE REIS
€3195,-
15 maart '19

Spanje -

Extremadura
€1.395,-
6 vertrekdata in
maart en april '19

Cyprus

€1.550,-
6 april '19

Galapagos

NIEUWE REIS
€6.750,-
10 april '19

Roemenië -

Donaudelta
€1575,-
19 en 26 mei '19

Farne Islands

€950,-
Diverse data in
mei en juni '19

Expeditiecruse

Vlissingen - Spitsbergen
€2050,-
3 juni '19

IJsland

€2750,-
6 juni '19

Expeditiecruse

Noord-Spitsbergen -
IJsberenspecial
Vanaf €3300,-
Diverse vertrekdata in
juni en juli '19

Brazilië - Pantanal en

Atlantisch Regenwoud
€5295,-
22 augustus '19

Atlantic Odyssey 2020

29 maart 2020 / v.a. €5850,-

Vraag naar onze speciale actie!

VRAAG DE GRATIS
REISBROCHURE AAN!

www.birdingbreaks.nl T (020) 779 20 30 E info@birdingbreaks.nl

Ontdek de natuur met veldshop.nl

Experience the big adventure with an ease.

ZEISS Victory Pocket

ZEISS Victory Pocket 8x25 and 10x25

The most compact premium binoculars from ZEISS

The new Victory® Pocket promise high performance in all kinds of outdoor applications. Despite their amazingly light-weight construction, their high magnification and FL-lenses with ZEISS T* multi-layer coating help them to deliver brilliant image quality. The asymmetrical folding makes it particularly compact.

www.zeiss.com/sports-optics

U VINDT ONZE PRODUCTEN
BIJ EXCLUSIEVE SPECIAALZAKEN EN
ONLINE OP WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

ATX/STX FAMILIE **ABSOLUUT DE JUISTE KEUZE**

Kliffen langs de kust bieden elke vogelaar een adembenemende ervaring. Unieke zeevogels zoals de pijlstormvogel of de albatros verbluffen je met hun elegante aerobatische toeren. De ATX/STX-serie van SWAROVSKI OPTIK is gemaakt om jou het unieke privilege te geven om dergelijke zeldzame wezens van heel dichtbij te bekijken. Voor de eerste keer biedt deze serie telescopen je de mogelijkheid de prestaties van de telescoop aan te passen door middel van het formaat van het objectief. Voor observatie van vogels aan de kust of op het wad kies je het 95 mm-objectief met een vergroting tot wel 70x, waarmee je met een kristalhelder beeld van hun magnifieke schoonheid kunt genieten. Als je onderweg bent of lange dagen in het veld doorbrengt, is het compacte 65 mm-objectief de perfecte keuze. SWAROVSKI OPTIK – momenten intenser beleven.

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI
OPTIK

BLUE ELEPHANT
VOGELREIZEN
naar
droombestemmingen
voor beginners én
doorgewinterde vogelaars

GROEPEN
INDIVIDUEEL
FOTOGRAFIE

www.blue-elephant.nl

Limosa 91 - 2

Limosa

91.2
2018

Bossen in Zuidwest-Brabant
Wulpen op slaapplekken langs de Lek
Koekoeken in IJapuitennest
Soepganzen in Groningen in 1999-2005

Artikelen:

- Voedsel en terreingebruik van de Bosuil in de Rucphense bossen en Visdonk (H. Donkers)
- Opvallende verandering in het maandelijks voorkomen van de Wulp op slaapplekken langs de Lek (J. Altenburg e.a.)
- Nederlandse Tapuiten als waardvogels voor Koekoeken (H.H. van Oosten)
- Aantalsontwikkeling van Soepganzen in de provincie Groningen tussen 1999 en 2005 (J. Nienhuis)

En: nieuws uit recent gepubliceerd onderzoek in Andermans en recensies van nieuwe vogelboeken

Verwacht in één van de volgende nummers:
Influx Goudhaan najaar 2015, habitatgebruik Patrijzen, 30 jaar broedvogels Amsterdamse Waterleidingduinen, gezenderde Roek, kolonisatie binnenland door Kleine Mantelmeeuw en Zilvermeeuw, inventarisatiecriteria Bosuilen, Kleine Rietganzen op maïsstoppel, monitoring versterking hvp's in de Waddenzee, Themanummer Sahel en meer!

Redactieadres: Romke Kleefstra • Natuurmuseum Fryslân
Schoenmakersperk 2 • 8911 EM Leeuwarden
romke.kleefstra@sovon.nl • tel.: 058-2164166.

Vogel- en natuurreizen
vogels vliegen, wij bewust niet

Vogelreizen 2019

Polen Karpaten, uilen en spechten	12-04
Roemenië Donaudelta, Macin en Histria	29-04
Polen Biebrza en oerbos Bialowieza	10-05
Spanje Monegros en Pyreneeën	18-05
Engeland/Schotland Farne Islands, Bass Rock en Cheviots Hills	01-06

In Polen ook individuele reizen en maatwerk voor eigen groepjes

agronatura.nl 085-7853820 info@agronatura.nl

Verrekijkers & Telescopen

DBA VHD+
Kleiner, lichter, helderder en scherper. Het nieuwe topmodel van Opticron De DBA VHD+ brengt de Opticron design filosofie naar een nieuw niveau. Deze kijker wordt gemaakt in Japan en is er in de 8x42 (€749,00) en 10x42 (€769,00) uitvoering.

MM3 60 GA Reisttelescoop
De MM3 60 GA is een telescoop met een uitstekende prijs / kwaliteitverhouding. U heeft de keuze uit drie soorten oculairen (HR, HDF en SDL). Deze telescoop is een perfecte keuze die een lichte en betaalbare reisttelescoop zoekt. 30 jaar garantie. Prijzen vanaf €259

Verdere informatie vind je op www.opticron.nl, email sales@opticron.co.uk of neem contact op met je lokale dealer.

Foto Fransen, Amsterdam 020 6650471	Foto Sipkes, Groningen 050 3128684	Ringfoto Focus, Voorburg 070 3863519
Foto Rooijmans, Budel 0495 494890	Foto Rembrandt, Maastricht 043 321 3903	Kijk Uit Verrekijker, Zwolle 038 4213697
Ringfoto Focus, Den Haag 070 3638398	Vogelinformatiecentrum, Texel 0222 316249	

Opticron, Unit 21, Titan Court, Laporte Way, Luton, Beds, LU4 8EF, UK Tel: +44 1582 723559 www.opticron.nl

meopta

MeoPro 8x42 HD

- 8X32 HD € 499,-
- 10X32 HD € 519,-
- 8X42 HD € 549,-
- 10X42 HD € 579,-
- 8X56 HD € 639,-

Speciale actie voor leden en tellers van **SOVON**:

Kijk snel op www.sovon.nl/kortingmeopta

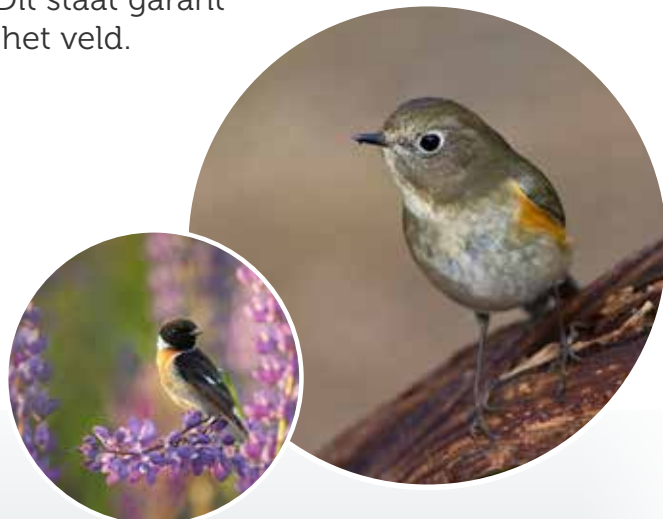
Koop nu een Meopta verrekijker of telescoop en ontvang 10% korting op uw aankoop. Per verkochte kijker doneert Meopta bovendien 25 euro aan Sovon t.b.v. vogelonderzoek.

Deze actie is een samenwerking van **Meopta, Sovon en Het Vogelinformatiecentrum op Texel.**

Alle **Meopta** verrekijkers worden bij Meopta met de hand gebouwd en samengesteld met hoogwaardige componenten. Dit staat garant voor optische perfectie en betrouwbare prestaties in het veld.

In de grote verrekijkertest van Roots kreeg de **MeoPro HD 8x42** het "Beste Koop" predicaat.

EUROPEAN OPTICS
since 1933

E info@technolyt.nl • T +31(0)75 647 45 47 • I Technolyt.nl

meopta.com

IJseend, verrassingen blijven mogelijk?

IJseenden associëren we met winterse omstandigheden. Dat klopt niet helemaal, want soms overzomert er wel eens eentje in ons land, zoals dit jaar op de Marker Wadden en de Maasvlakte. Maar toch, IJseend en winter, ze horen bij elkaar.

Enkelingen vertonen zich tot in het diepe binnenland, waar ze tot vreugde van lokale vogelaars maandenlang kunnen blijven hangen. In essentie is het echter een kustvogel. Rond 1980 werd duidelijk dat de westelijke Waddenzee binnen ons land het belangrijkste overwinteringsgebied was. Van de rond 1000 overwinteraars zijn er inmiddels maar een paar honderd over.

Dat staat vast niet los van de teloorgang in de Oostzee, het winterse epicentrum van IJseenden. Binnen 15 jaar verdween daar 65% van de ruim vier miljoen overwinteraars, en er zijn geen aanwijzingen dat ze naar elders verkast zijn. Eider en de beide zee-eenden, waarvoor de Oostzee eveneens van cruciaal belang is, deelden in de malaise. Deze zou voornamelijk te wijten zijn aan verstoring van foerageergebieden en massale verdrinking in visnetten.

Geen goede perspectieven dus om nog veel IJseenden in eigen land te verwachten. Dat werd bevestigd door een schaars voorkomen tijdens landdekkend veldwerk voor de Vogelatlas. Maar, verrassing, kort daarna vertoefden er in de winter van 2016/17 benoorden Ameland tot 370 IJseenden en bij de Brouwersdam zo'n 60. Aantallen die in geen jaren gemeld waren. De winter erna waren de arctische eenden weer dun gezaaid. Herstel van de status quo of zullen fraaie groepen mogelijk blijven?

● *Fred Hustings*

*IJseend.
Foto: Willem Adema*

